

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

TAKTIKA VÝSLECHU

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Zdeněk Konrád, CSc.

Diplomantka: Jitka Nováková, 5. ročník

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červenec 2013

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Jitka Nováková

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, doc. JUDr. Zdeňku Konrádovi, CSc., za cenné odborné rady, směřování práce, připomínky a pomoc při zpracování. Za neutuchající podporu v průběhu celého studia bych chtěla poděkovat i svým nejbližším.

Obsah:

Obsah.....	4
Úvod.....	6
1. Obecné vymezení základních pojmů.....	7
1.1 Výslech.....	7
1.1.1 Taktika výslechu.....	8
1.2. Výpověď.....	8
1.2.1 Pravdivost, hodnověrnost a úplnost výpovědi.....	8
1.3 Vysvětlení.....	9
1.4 Psychologie osobnosti.....	10
1.5 Psychologie výslechu.....	10
1.6 Psychoanalýza.....	10
1.7 Transakční analýza.....	11
2. Právní úprava.....	12
2.1 Srovnání německé a české právní úpravy.....	12
2.2 Srovnání právní úpravy z roku 1873 s dnešní právní úpravou.....	14
3. Příprava výslechu.....	16
3.1 Obsahová příprava výslechu.....	16
3.1.1 Analytická fáze.....	16
3.1.2 Syntetická fáze.....	17
3.2 Organizačně-materiální příprava výslechu.....	18
4. Stádia výslechu a taktické postupy při nich používané.....	20
4.1 Úvodní stádium výslechu.....	20
4.2 Stádium souvislého líčení (monolog).....	21
4.2.1 Analýza výpovědi v průběhu výslechu.....	22
4.2.1.1 Srovnání informací z výpovědi s ostatními důkazy	22
4.2.1.2 Prověření vnitřní shody údajů v samotné výpovědi	24
4.2.1.3 Vyjasnění dalších okolností.....	25
4.3 Stádium otázek a odpovědí (dialog).....	25
4.3.1 Taktický postup překonání zdánlivě zapomenutého.....	26
4.3.2 Psychologické působení na živě vypovídající osobu.....	27

4.3.3 Kapciózní a sugestivní otázky.....	28
4.4 Dokumentace průběhu a výsledků výslechu.....	29
5. Psychologie výslechu.....	32
5.1 Psychologie osobnosti.....	33
5.1.1 Psychologie osobnosti vyslýchaného.....	37
5.1.1.1 Rolová kompetence vyslýchaného.....	37
5.1.1.2 Klamné vzpomínky.....	39
5.1.1.3 Metody poznávání osobnosti při výslechu.....	41
5.1.2 Psychologie osobnosti vyslychajícího.....	44
5.1.2.1 Rolová kompetence vyslychajícího.....	44
5.2 Psychologie výslechu z pohledu psychoanalýzy.....	46
5.3 Psychologie výslechu z pohledu transakční analýzy.....	49
5.3.1 Hry.....	52
5.4 Další psychologické metody.....	54
5.4.1 Teorie zaměřenosti, tzv. Ustanovka.....	54
5.4.2 Parataktická distorze.....	55

Závěr

Seznam zkratk

Seznam použité literatury a pramenů

Abstrakt

Summary

Klíčová slova/Keywords

Úvod

V průběhu mého studia na Právnické fakultě jsem zjistila, že zájem o jeden obor převyšuje zájem o obory ostatní. Tímto oborem je trestní právo, a z toho důvodu jsem se rozhodla zvolit si téma mé diplomové práce právě na katedře trestního práva. Aniž bych četla seznam témat, která jsou katedrou vypisována, věděla jsem, že bych se ráda zajímala o výslech, který mě při sledování filmů bavil vždy nejvíce, a měla jsem a stále mám pocit, že vést výslech dobře je skutečné umění.

Cílem mé diplomové práce je základní seznámení se s pro laiky netušenou obšírností toho, co všechno je nutné učinit a jaké dovednosti musí vyslychající mít, aby mělo provedení výslechu relevantní výsledek a co všechno vůbec obnáší pojem „taktika výslechu“.

Má práce obsahuje jednak přehled o přípravě a jednotlivých fázích výslechu samotného, ale také srovnání dosavadní platné české právní úpravy, historické právní úpravy a současné německé právní úpravy.

Těžištěm práce je psychologie výslechu, kde se zabírám psychologii osobnosti vyslychaného a vyslychajícího, ale také se snažím o rozšíření pohledu na výslech doposud nezmiňovanými nástroji, které jsou v psychologii obecně známé, a sice psychoanalýzou a transakční analýzou.

Závěr práce je věnován zajímavostem z psychologie, které jsou uplatnitelné při výslechové situaci.

1. Obecné vymezení základních pojmů

Pro správné pochopení této práce je jistě nutné vysvětlit základní pojmy, které se v ní objevují.

1.1 Výslech

Výslech jakožto jedna z nejčastěji používaných metod kriminalistické praxe byl až do roku 1999 definován různými autory odlišně – s přihlédnutím k tomu, zda se jedná spíše o vyšetřovací úkon, či o úkon procesní. Někteří autoři jej vymezovali tak, že *výslech jako vyšetřovací úkon je složitý tvůrčí proces, který je určován aktivní činností vyslychajícího a je zaměřen k tomu, aby protokolováním výpovědi vyslychaného byly získány věrohodné poznatky o vyšetřované události.*¹ Další autoři definují výslech jako *procesní úkon, jehož účelem je získání informací o vyšetřované události prostřednictvím výpovědi vyslychané osoby, která se podrobně v písemné formě protokoluje.*²

V roce 1999 vyšel v časopise Kriminalistika článek, ve kterém se jeho autor nespokojuje s dosavadními definicemi pojmu výslech. Z uvedených definic se podle něho snadno dovodí, že jedním z hlavních znaků výslechu je protokolace výpovědi, s čímž autor nesouhlasí. S ohledem na to, že podstatným znakem výslechu je také jeho právní rámec, navrhuje následující definici výslechu: *Výslech je metoda kriminalistické praktické činnosti, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně relevantní informace z paměťových stop vyslychaných osob, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného i vyslychajícího.*³ Tento článek se stal významným mezníkem, pokud jde o definici výslechu, neboť ve většině učebnic a knih, které byly vydané od té doby, se můžeme setkat s definicemi, které jsou od té z roku 1999 odvozené, hlavně pokud jde o důraz na zákonné podmínky výslechu. Např. v knize Jiřího Strause a kolektivu je výslech definován jako *specifická metoda kriminalistické praxe, kterou se získávají formou výpovědi za zákonem stanovených podmínek a z důvodů stanovených zákonem, kriminalisticky a právně*

¹ PROTIVINSKÝ, Miroslav, PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. SPN, Praha 1978, s. 29

² MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva*. C. H. Beck, Praha 1999 s. 260

³ KONRÁD, Zdeněk. *Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?* Časopis Kriminalistika, č. 4/1999

*relevantní informace uložené ve vědomí člověka.*⁴ Tato definice je obecně nejrozšířenější, je použita i v knize Hejdy⁵ a v knize Protivinského⁶.

Podle mne je výslech určitý postup, při němž vyslychající používá v mezích zákona určité taktické postupy s cílem získat od vyslychaného pravdivou a úplnou výpověď, která je tvořena informacemi relevantními pro daný případ a použitelná pro další návazné fáze.

1.1.1 Taktika výslechu

Pod pojmem taktika si můžeme představit určité plánovité jednání, adekvátní promyšlené chování.

Taktikou výslechu je tedy určitý velmi složitý proces, při kterém vyslychající osoba vybere a aplikuje určitý taktický postup, vhodně zvolený pro danou výslechovou situaci, s přihlédnutím ke všem okolnostem.

1.2 Výpověď

Pokud jde o pojem výpověď, v nejobecnějším slova smyslu se jedná o *sdělení vyslychané osoby učiněné v průběhu výslechu*⁷. V §89, odst. 2 TŘ se dočteme, že výpověď obviněného a výpověď svědka jsou jedním z možných důkazních prostředků, které trestní řád připouští.

1.2.1 Pravdivost, věrohodnost a přesnost výpovědi

V kriminalistické praxi se můžeme setkat s různými druhy výpovědí, pokud jde o jejich soulad se skutečností. Asi nejčastěji dochází k uvedení pravdivých i nepravdivých informací, které vyslychaný úmyslně ve své výpovědi uvádí. Pravdivost výpovědi označuje míru uvedení pravdivých skutečností ve výpovědi. *Věrohodnost výpovědi se vztahuje především k problému rozpoznávání lži v produkci vyslychané osoby. Vedle věrohodnosti je ale třeba rozlišit ještě termín přesnost výpovědi, kdy*

⁴ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická taktika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 100

⁵ srov. např. HEJDA, Jan a kolektiv. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2007, s. 91

⁶ srov. např. PROTIVINSKÝ, Miroslav; KLVAŇA, Karel. *Základy kriminalistiky*. 2.vyd. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2007, s. 84

⁷ HEJDA, Jan a kolektiv. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2007, s. 92

vyslýchaný nemá úmysl klamat, nicméně jeho výpověď může být nepřesná v důsledku přirozených rizik utváření výpovědi.⁸ Posouzení toho, zda je výpověď věrohodná či nevěrohodná, je na odborníkovi z oblasti psychologie, od něhož si většinou orgány činné v trestním řízení vyžádají znalecký posudek. Je ale důležité uvědomit si, že věrohodnost jako taková není imanentním znakem výpovědi. Je-li jedním z cílů výslechu dobrat se pravdivé výpovědi, pak je třeba mít na paměti, že ne každá věrohodná výpověď musí být pravdivá a naopak, že nevěrohodná výpověď může být pravdivá. Příčiny toho, že pravdivá výpověď je neúplná nebo nevěrohodná mohou být následující:

- došlo k nevědomému zkreslení při vnímání
- došlo k neúplnému vnímání
- došlo k překrytí vjemu v průběhu jeho uchování
- došlo k zapomenutí
- pro neúplnost reprodukování informace při výslechu vzhledem k nedocenění jejich významu vyslychajícím
- pro subjektivní nedostatky reprodukce vyslychaného⁹

1.3 Vysvětlení

Vysvětlení je pojem, který používá vedle zákona o Policii České republiky, zákona o obecní policii a zákona o generální inspekci bezpečnostních sborů i trestní řád, a to mj. v §158, odst. 3, písm. a). Jde o zvláštní druh výpovědi, která nemá důkazní status, ale má významné procesní důsledky. K názoru, že se jedná o zvláštní druh výslechu, se kloní mnozí autoři, mezi nimi i Musil¹⁰ v učebnici z roku 1990, který k této formě vyslychání řadí i výslech osoby oznamující trestný čin.

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: EUROUNION, 1998, s. 231 a násl.

⁹ PROTIVINSKÝ, Miroslav; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: SPN, 1978, s. 37

¹⁰ srov. např. MUSIL, Jan a kolektiv. *Kriminalistika*. Učebnice pro studující práv. Praha: Naše Vojsko, 1990, s. 134

V rámci přípravného řízení může policejní orgán vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

1.4. Psychologie osobnosti

Psychologie osobnosti je důležitou psychologickou disciplínou, neboť osobnost člověka je stále hlavním psychologickým tématem. Osobnost samotná je chápána jako individuální celek chování a prožívání, je to člověk se všemi jeho psychickými, biologickými a sociálními znaky. Osobnost je také určitý soubor vlastností. *V psychologii existuje mnoho různých definic osobnosti...osobností rozumíme relativně trvalé uspořádání biologických, psychologických a sociálních charakteristik do jedinečného celku duševního dění.*¹¹ Já se přikláním k definici, která chápe osobnost člověka jako určitý soubor vlastností, které jsou s ohledem na rozmanitost, určitou dynamiku a jedinečnost člověka neopakovatelné.

Psychologie osobnosti je tedy oborem, který zkoumá psychiku člověka, zkoumá rozdíly mezi lidmi, je výkladovým nástrojem k popisu lidské osobnosti.

1.5 Psychologie výslechu

V souvislosti s tímto pojmem je dobré uvést, že původně se psychologie zaměřovala na výpověď, zejména svědeckou. Až v 60. letech 20. století dochází k zaměření na psychologii výslechu, jíž je vědní disciplína, která *se zajímá o samotný výslech a navíc usiluje o produkci poznatků, které může použít nejen psycholog, ale i sám vyslýchající.*¹² Zkoumá a zaměřuje se nejen na interakci mezi vyslýchajícím a vyslýchaným, ale také na psychické jevy, ke kterým dochází v průběhu výslechu.

1.6 Psychoanalýza

Psychoanalýza je specifický postup, psychologická teorie založená Josefem Breuerem, která byla na přelomu 19. a 20. století rozvinutá Sigmundem Freudem.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 49

¹² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 10

Během svého bádání přišel Freud na to, že ve struktuře lidské psychiky existuje vedle vědomí také tzv. předvědomí a nevědomí, oblast, ze které pramení mnoho pohnutek pro lidské chování.

Na základě zkušeností ze své praxe a z praxe svých kolegů Freud zjistil, že mnohé příznaky neuróz vznikají v důsledku negativních zážitků, které osoba potlačila. Nejlepší způsob jak zbavit osobu příznaků bylo nechat ji si tzv. rozpomenout na trauma. Vytvořil techniku volných asociací, jejich interpretací, chybných úkonů atd.

Pro pochopení psychoanalýzy jsou základními pojmy také id, ego a superego.

Id je nejnižší, vrozená složka osobnosti, jejímž hlavním zájmem je dosahování slasti, a která funguje v oblasti nevědomí. Oproti tomu ego je složka osobnosti, která prostřednictvím vědomí řídí naše chování. Superego je nejvyšší složkou osobnosti, jež se řídí principem dokonalosti.

1.7 Transakční analýza

Jedná se o psychologickou teorii, která svým způsobem vychází z psychoanalýzy a je odvětvím sociální psychiatrie. Jejím zakladatelem je Eric Berne. Hlavním principem je rozdělení ega na 3 komunikační a osobnostní úrovně – Rodič, Dospělý a Dítě.

Rodič - obsahuje záznamy toho, co jsme jako děti slyšeli od rodičů, dále autoritativnost, poučování, dohled, dominanci

Dospělý – rozumově zpracovává informace, má vlastní názor

*Dítě – obsahuje záznam všeho, co jsme zažili v dětství, také bezmocnost, spontaneitu, hravost, podřízení se.*¹³ Samotný pojem transakce vlastně znamená určitou reakci, sdělení mezi lidmi, které se skládá z podnětu a reakce na něj. Výsledek transakce závisí na tom, v jaké komunikační rovině se osoby nacházejí.

¹³ <http://www.psychoterapie.psychoweb.cz/psychoterapie/transakcni-analyza>

2. Právní úprava

Platnou právní úpravu výslechu a výpovědi dle českého právního řádu nalezneme v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

2.1 Srovnání německé a české právní úpravy

Výslech a výpověď jsou v německém právním řádu upraveny v Trestním řádu – Strafprozeßordnung v knize první, která je nazvána Všeobecné předpisy. StPO upravuje podobně jako náš trestní řád i jako historický Řád trestní výslech svědka a výslech obviněného odděleně. Shodně jako český trestní řád upravuje také výslech znalce.

	Strafprozeßordnung	Trestní řád
výslech svědka	§§ 48 – 71 StPO upravuje velmi podrobně kde bude probíhat výslech svědka v závislosti na tom, zda jde o spolkového prezidenta, člena spolkového sněmu, člena spolkové rady	§§ 97 – 104 TR neupravuje výslech svědka v závislosti na tom, o koho se jedná; upravuje zejména postup výslechu a institut zákazu výslechu a práva na odepření výpovědi
právo odepřít výpověď	§52 StPO právo odepřít svědectví má snoubenec obviněného, manžel, partner, příbuzní v přímé linii, příbuzní v pobočné linii až do 3. stupně příbuzenství nebo do 2. stupně sešvagření, duchovní, obhájce obviněného, advokáti, notáři, daňoví poradci, lékaři, zubaři apod. o tom, co jim bylo sděleno v souvislosti s výkonem povolání	§100 TR právo odepřít výpověď má svědek v důsledku svého příbuzenského vztahu s obviněným a také, pokud by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, příbuznému v pokolení přímém, sourozenci, manželu, apod. anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném

<p>výslech obviněného</p>	<p>§§133 – 136a StPO vždy je obviněnému sděleno, z jakého činu je podezřelý a jaké trestní předpisy se na takový čin vztahují; má právo se ke všemu vyjádřit, ale má i právo nevyjadřovat se vůbec; svoboda obviněného nesmí být omezována týráním, unavováním, tělesnými zásahy, podáváním léků, trýzněním, podváděním či hypnózou; donucení může být použito jen, pokud to trestněprávní předpisy povolují¹⁴</p> <p>zákaz: hrozbou opatřeními, která nepřipadají pro daného obviněného v úvahu; použití prostředků, které by ovlivňovaly schopnost obviněného na něco si vzpomenout nebo něčemu porozumět;</p> <p>zákazy platí bez ohledu na svolení obviněného</p>	<p>§§ 91 – 95 TR je zjištěna totožnost obviněného, rodinné, majetkové poměry, je mu objasněna podstata sděleného obvinění, je poučen o svých právech; pokud je to u daného trestného činu přípustné, je poučen o sjednání dohody o vině a trestu, o podstatě a důsledcích takové dohody; obviněný nesmí být nucen k výpovědi nebo doznání, musí mít možnost vyjádřit se podrobně ke skutečnostem, které jsou předmětem obvinění</p>
----------------------------------	---	---

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že česká a německá úprava jsou si velmi podobné, zejména pokud jde o právo odepřít výpověď.

Naopak odlišná je úprava výslechu svědka, kdy v německém StPO je věnováno několik desítek paragrafů popisu výslechu jednotlivých osob v závislosti na tom, o jakého veřejného činitele se jedná.

¹⁴ z knihy Katariny Weilert ale vyplývá, že takové donucení není nikde v německém právním řádu povoleno, a contrario – takové donucení je zakázáno. srov. např. WEILERT, Katarina. *Grundlagen und Grenzen des Folterverbotes in verschiedenen Rechtskreisen*. Heidelberg: Springer, 2009, s. 215

2.2 Srovnání právní úpravy z roku 1873 s dnešní právní úpravou

V trestním řádu, který je účinný v rámci právního řádu České republiky, narazíme na pojem výslech nejvíce v souvislosti s dokazováním, tedy §§ 90 a násl. Zvlášť je upraven výslech obviněného a výslech svědka. V historickém kontextu je významný zejména zákon z 23. května 1873, č. 119, jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

Pokud jde o institut výslechu obviněného, oba trestní řády ho samozřejmě upravují, nicméně v současné úpravě je výslech obviněného upraven mnohem obecněji. Snahou vyslychajícího je udělat si pokud možno úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení. Platí, že obviněný nesmí být žádným způsobem nucen k výpovědi či doznání. Má právo se k věci podrobně vyjádřit, a to zejména ke skutečnostem, jež jsou mu kladeny za vinu. V řádu soudu trestního z roku 1873 je v §198 upraven výslech obviněného v přípravném řízení. Zákonem bylo stanoveno, že obviněný měl být v této fázi trestního řízení vyslechnut bez přítomnosti žalobce. Soudce měl povinnost oznámit mu, co je mu kladeno za vinu, aby mohl obviněný, pokud možno souvisle, bez přerušení otázkami, vyprávět, co je mu o věci známo. Doplňující otázky kladené soudcem nesměly být zatmělé, nesrozumitelné, ani úskočné. Jedna otázka měla plynule vycházet z druhé. Bylo zakázáno obviněnému cokoli slibovat, křivě předstírat, hrozit mu, či používat donucovací prostředky. To odpovídá dnešnímu institutu zákazu kapciózních a sugestivních otázek. Pokud se obviněný při výslechu v přípravném řízení zdráhal odpovídat na nějaké otázky, nebo dělal-li hluchého, němého, šíleného nebo blbého, a nabyli-li soudce jistoty, že se přetvařuje, měl soudce právo obviněnému připomenout, že takovýmto chováním se nejen vyšetřování nezastaví, ale že se jím může naopak zbavit obhajoby.

Institut výslechu svědka je v českém trestním řádu upraven několika zvláštními ustanoveními, která dávají svědku možnost odepřít výpověď, a to buď z důvodu svého příbuzenství vůči obviněnému, nebo proto, že by výpovědí mohl způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě nebo svému příbuznému, či osobám blízkým. I v trestním řádu z roku 1873 byl upraven tento institut, a to konkrétně v §152, kdy vydání svědectví byli zproštěni příbuzní a obhájci obviněného. Historický Řád trestní upravoval velmi konkrétně u výslechu svědka, kde takový výslech má probíhat, v závislosti na tom, o jakou osobu se jednalo. Pokud byl císař vyslychán jako svědek, nemusel chodit na

policejní stanici, byl vyslýchán ve svém sídle. Takováto úprava v současném trestním řádu není.

Vedle ustanovení dávajících svědkovi právo odepřít výpověď zakazuje současný trestní řád vyslechnout svědka o okolnostech, které se týkají utajovaných informací, a zakazuje výslech, pokud by svědek svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Podle §150 a násl. trestního řádu z roku 1873 nesměli být pod sankcí neplatnosti výpovědi za svědky slyšení duchovní, státní úředníci – pokud by tím porušili úřední tajemství, a také osoby, které *nejsou pro zvláštní povahu těla neb myslí s to pravdu pověděti*.¹⁵

V obou právních předpisech je shodně upravena povinnost poučit svědky, aby ke všem otázkám vypovídali pravdu podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a nic nezatajili. Shodně se kladl důraz zejména na to, aby svědek sám vlastními slovy popsal, co se stalo.

V §207 a násl. účinného trestního řádu je upraven výslech obžalovaného, tedy výslech v průběhu hlavního líčení. Obžalovaný je vyslechnut k obsahu obžaloby a případnému vyjádření k náhradě škody, či nemajetkové újmy předsedou senátu po přednesení obžaloby a po vyjádření poškozeného. §245 trestního řádu z roku 1873 stanovil, že obžalovaný byl vyslýchán v rámci hlavního přelíčení vždy jako první, měl právo se k obžalobě vyjádřit, zejména k tomu, co mu bylo kladeno za vinu, a nesměl být nucen odpovídat na otázky, na které odpovídat nechtěl.

Můžeme tedy shrnout, že historická úprava je oproti té dnešní v některých ohledech poněkud konkrétnější, ale v základních bodech – zejména pokud jde o právo svědka odepřít výpověď, právo obviněného nevypovídat, či zákaz výpovědi svědka pro zákonem stanovené důvody – se zákony shodují.

¹⁵ *Řád trestní ze dne 23. května 1873, číslo 119 ř.z.*. Praha: Knihotiskárny Dr. Ed. Grégra a syna, 1912, s. 129

3. Příprava výsledku

Příprava výsledku je z hlediska kvalitativního i z hlediska výsledků výsledku velmi podstatná, je to jakási činnost směřující k organizaci a realizaci výsledku.

V úvodu této kapitoly považují za nutné zdůraznit, že na přípravu výsledku, pokud jde o její dělení na jednotlivé fáze a etapy, jsou různé názory. Například Musil¹⁶ a Němec¹⁷ rozlišují analýzu materiálů, analýzu osobnosti vyslychaného, stanovení doby a místa výsledku a přípravu plánu. Protivinský a Klvaňa¹⁸ a také Hejda¹⁹ rozdělují přípravu výsledku na fázi analytickou a syntetickou. Já osobně se nejvíce ztotožňuji s pojetím Jiřího Strause a kolektivu, kteří rozdělují přípravu výsledku do dvou etap. První etapou je obsahová příprava výsledku, která je tvořena fází analytickou a fází syntetickou, které jsou relativně samostatné, přesto navzájem prolínající. Druhou etapou je organizačně-materiální příprava výsledku.

3.1 Obsahová příprava výsledku

V této etapě výsledku dochází ke zjištění skutečností, které dosud nejsou vyslychajícímu známy. Je třeba, aby si vyslychající zjistil veškeré dostupné informace, které může získat zejména z policejní evidence, rejstříku trestů. Je vhodné, aby si vyslychající vyžádal též spis z pracoviště, pokud je vyslychaný zaměstnan, a také z místa bydliště. Velmi podstatné jsou veškeré staré trestní spisy, pokud je vyslychaný recidivistou, a také jeho lékařské záznamy.

3.1.1 Analytická fáze

V této fázi si vyslychající analyzuje materiál, který se většinou dělí na důkazní a pomocný. *Mezi důkazní materiál patří zejména protokoly o dosud vykonaných úkonech s přílohami, zajištěné stopy, věcné a listinné důkazy, znalecké posudky, odborná vyjádření apod. K pomocným materiálům můžeme řadit zejména různé druhy záznamů, výsledky různých lustrací, výsledky operativního pátrání po osobách a věcech apod.*²⁰

¹⁶ srov. např. MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika*. Učebnice pro studující práv. Praha: Naše Vojsko, 1990, s. 137

¹⁷ NĚMEC, Miroslav a kol. *Kriminalistická taktika*. Praha: PA ČR, 1995, s. 71

¹⁸ PROTIVINSKÝ, Miroslav; KLVANA, Karel. *Základy kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Armex Publishing, 2007, s. 85

¹⁹ Hejda, Jan a kol. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2007, s. 95

²⁰ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 108

Autoři Musil, Konrád a Suchánek²¹, ale také Porada²² rozdělují přehledně analytickou fázi přípravy výsledku na analýzu znalostí, schopností a psychického stavu vyslyšajícího, analýzu dosud shromážděných materiálů a analýzu osobnosti vyslyšaného.

Účelem analýzy znalostí, schopností a psychického stavu vyslyšajícího je uvědomění si vlastního momentálního stavu psychiky, znalostí, schopností a dovedností, jinak řečeno každý vyslyšající si musí v této fázi kladně odpovědět na otázku, zda je schopen vést výsledek správným způsobem, reagovat na změny při výslechové situaci, atp.

Pokud jde o analýzu shromážděných materiálů, jedná se o fázi, kdy se vyslyšající musí do detailu seznámit s případem, aby mohl řádně vést výsledek. *Cílem analýzy dosud shromážděných materiálů ... je zejména vymezení všech faktů a vztahů mezi fakty, na jejichž základě je možno vyvodit domněnky o tom, co vyslyšaná osoba mohla vnímat, co musela vnímat, případně co vnímat nemohla a proč, dále vymezení faktů a vztahů mezi fakty, které vyslyšaná osoba může pravděpodobně potvrdit, vyvrátit nebo objasnit apod.*²³

Analýza osobnosti doplňuje informace o vyslyšaném, o kolektivu, ve kterém se často nachází. Také o jeho rodině, vztazích s lidmi, se kterými se stýká a v neposlední řadě o jeho aktuálním zdravotním stavu. Velmi podstatná je také jeho zločinecká minulost a informace o tom, jakým způsobem má tendenci se hájit – pokud by měl ve zvyku např. předstírat určitou zdravotní indispozici a vyslyšající by o tom dopředu věděl, může zabránit takovému narušení probíhajícího výsledku hned v počátku.

3.1.2 Syntetická fáze

V této fázi je se vyslyšající zamýšlí nad tím, jakým způsobem povede výsledek, musí si také promyslet a vypracovat plán výsledku. Na základě všech informací, které vyslyšající získal v předchozí analytické fázi, si připravuje podmínky pro to, aby výsledek byl co nejúspěšnější. Sám vyslyšající si musí uvědomit a stanovit cíl výsledku,

²¹ srov. např. MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dop. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 329

²² srov. např. PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 248

²³ tamtéž s. 249

určit si pořadí otázek, které hodlá klást, promyslet si, zda předloží vyslychanému nějaký listinný nebo věcný důkaz a pokud ano, tak který a zvolit čas a místo výslechu.

Samotnou syntetickou fázi někteří autoři dělí ještě na obecnou a zvláštní část. *V obecné části syntetické fáze přípravy výslechu se rozhoduje zejména o formě výslechu podle procesního postavení vyslychané osoby, o určení předmětu a cíle výslechu, o zařazení výslechu do procesu vyšetřování trestného činu, o určení místa a času, ...*²⁴. Zvláštní částí je potom plán výslechu, jehož podoba závisí zejména na tom, jak složitý je případ, jak spolupracuje vyslychaný a na dalších okolnostech. *Může mít písemnou formu, případně může být fixovaný jen v paměti vyslychajícího nebo být obsažen ve formě značek, podtržených slov, nebo vět ve spisovém materiálu apod.*²⁵ Plán je vždy pouze orientační, neboť ani sebezkušenější vyslychající nemůže vědět, zda se vyslychaný nebude chovat jinak, než se očekává. Proto je nutné, aby byl vyslychající připraven svou taktiku kdykoliv změnit a přizpůsobit ji nastalé situaci. Vypracováním plánu syntetická fáze výslechu končí.

3.2 Organizačně-materiální příprava výslechu

Jak jsem naznačila v úvodu této kapitoly, s pojmem organizačně-materiální příprava výslechu pracuje zejména kniha Strause a kolektivu. Součástí organizačně-materiální přípravy je položit si otázku, jak velký význam a vliv na výslech má prostředí, ve kterém se výslech uskutečňuje? Je důležité zejména zvolit vhodné prostředí, vybrat správné technické prostředky, jejichž funkčnost je třeba předem ověřit, neboť by to mohlo narušit a tím pádem negativně ovlivnit průběh výslechu. Výslechové prostředí můžeme rozlišovat na vnější a vnitřní, někdy označované jako klima výslechu.

Za vnější výslechové prostředí považujeme místo, kde výslech probíhá. Je to obvykle kancelář vyslychajícího, výjimečně výslechová místnost. V odůvodněných případech se výslech uskutečňuje i v bytě, na pracovišti vyslychaného, ve zdravotnickém zařízení apod.

Za vnitřní výslechové prostředí považujeme klima výslechové místnosti, nebo kanceláře, v které výslech probíhá. Je tvořená souhrnem různých faktorů, např.

²⁴ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dop. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 330

²⁵ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 109

*zařazením místnosti, rozmístěním vyslychajícího, vyslychaného a ostatních osob nacházejících se v místnosti, osvětlením...*²⁶

Je zcela logické, že příjemné výslechové prostředí bude na vyslychanou osobu působit pozitivněji a výslech tak spíše dosáhne svého cíle, proto se doporučuje eliminovat rušivé vlivy, které by mohly celý výslech zmařit, a to zejména vyzvánění telefonu, vstupování cizích osob do místnosti při výslechu, různé klepání, t'ukání apod.

Vedle volby místa výslechu je podstatným prvkem přípravy výslechu také zvolený způsob, jakým bude osoba vyrozuměna o tom, že má být vyslechnuta. Osoba může být předvolána písemně, telefonicky, ale také osobně – může být v situacích, kdy to zákon připouští, předvedena k výslechu.

²⁶ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 110

4. Stádia výslechu a taktické postupy při nich používané

Stádia výslechu jsou poměrně ustáleně dělena na úvod, monolog a dialog. Délka – rozsah jednotlivých stádií – závisí především na tom, jakým způsobem reaguje vyslychaná osoba. Někteří lidé mají schopnost vypovídat velmi konkrétně, vylíčí skutkový děj chronologicky, uspořádaně. Při výslechu takových osob bývá třetí fáze – dialog – poměrně krátká. Jsou ovšem lidé, kteří nejsou schopni souvisle vypovídat, takže je nutné klást mnoho doplňujících otázek, o něž se třetí fáze protáhne.

V jednotlivých stádiích jsou používány konkrétní výslechové taktiky s cílem získat pravdivou a úplnou výpověď. Mezi základní taktické postupy patří:

- *formování psychologického kontaktu (uplatňuje se ve všech stádiích výslechu; i pro řešení problémových a konfliktních situací)*
- *analýza výpovědi v průběhu výslechu*
- *pomoc vyslychanému k překonání zdánlivě zapomenutého a subjektivních nedostatků reprodukce (uplatňuje se zejména ve stádiu dialogu)*
- *psychologické působení na lživě vypovídajícího za účelem získání pravdivé výpovědi (uplatňuje se zejména ve stádiu dialogu)²⁷*

4.1 Úvodní stádium výslechu

V tomto stádiu výslechu dochází nejdříve ke splnění procesních náležitostí výslechu, k nimž patří ověření totožnosti vyslychané osoby, zjištění jeho osobních dat, poučení o právech a povinnostech vyslychané osoby, vyplnění předtištěné části protokolu.

Z hlediska cíle výslechu – tedy dosažení pravdivé a úplné výpovědi – je ale mnohem důležitější kontakt vyslychajícího s vyslychaným, navození určité psychologické atmosféry. *Formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným je procesem vhodného působení na psychiku vyslychaného za účelem vyvolání či posílení zájmu vyslychaného učinit pravdivou a úplnou výpověď nebo odstranit takový motiv nepravdivé výpovědi nebo nechuti vypovídat, jakým je strach o*

²⁷ KONRÁD, Zdeněk; NĚMEC, Miroslav; NOVOTNÝ, František. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: PA ČR, 2008, s. 11

*vlastní život a zdraví nebo jeho rodiny.*²⁸Jedná se tedy o vytvoření důvěry vůči osobě vyslyšajícího, aby se vyslyšaný nevyhýbal rozhovoru s vyslyšajícím, nemlčel, naopak, aby měl pocit, že jeho výpověď je důležitá a měl zájem pravdivě vypovídat. K vytvoření takové důvěry přispívá například forma, jakou je zajištěna přítomnost osoby, která bude vyslyšána, způsob, jakým vyslyšající komunikuje s vyslyšaným – přivítání podáním ruky, sdělením svého jména. Je nepřijatelné, aby se vyslyšající opozdil, v takovém případě by mohl vyslyšaný zcela jistě nabýt dojmu, že o jeho výpověď není zájem, není nutná pro vyřešení případu. Mohl by také znervóznět, protože by si mohl myslet, že si spletl den výslechu, místo, nebo že si špatně zapamatoval jméno vyslyšajícího, který ho písemně/ústně vyzýval, aby se dostavil na služebnu, a on v důsledku toho na vrátnici nahlásil jméno někoho jiného a čeká u špatných dveří. Dále je velmi důležité, aby měl vyslyšající upravený zevnějšek, vhodné oblečení – zvolené s ohledem na to, kdo je osobou vyslyšanou. Jinak by měl zvolit oblečení vyslyšající, který bude vyslyšat mladistvého fanouška punku a jinak, když bude vyslyšat ředitele banky. Během výslechu by se měl vyslyšající slušně vyjadřovat, zachovávat korektní tón. Velmi vhodné je také projevit zájem o to, co se děje v průběhu výslechu s jeho dětmi, popřípadě domácími mazlíčky.

K navození psychologického kontaktu bohužel neexistuje žádný vzor, je třeba vždy ke každému vyslyšanému přistupovat individuálně.

4.2 Stádium souvislého líčení (monolog)

Souvislé líčení jako způsob výslechu je stanoveno v trestním řádu, pro výslech obviněného v §92, odst. 2 a pro výslech svědka v § 101, odst. 2. Zajímavostí je, že v angloamerickém typu právní kultury, konkrétně ve Velké Británii, je souvislé líčení při výslechu relativně novinkou. Do té doby byl výslech veden pouze formou otázka – odpověď.

Úvodní stádium výslechu plynule přechází z popudu vyslyšajícího ve druhé stádium – monolog. Toto stádium začíná okamžikem, kdy po poučení a seznámení s předmětem výslechu je vyslyšaný vyzván, aby uvedl, co je mu o předmětné věci

²⁸ KONRÁD, Zdeněk; NĚMEC, Miroslav; NOVOTNÝ, František. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: PA ČR, s. 12

*známo a vyslýchaný se rozhovoří.*²⁹ Hlavním smyslem tohoto stádia výslechu je, aby vyslýchaná osoba sama svými slovy, bez přerušování, bez napovídání vypovídala o všem, na co si v souvislosti s případem vzpomíná, co považuje za stěžejní, co vnímala a je schopna sdělit vyslychajícímu, případně co se dozvěděla od jiných osob. Jedná se o spontánní výpověď. Zvlášť významným institutem je souvislé líčení u výslechu obviněného, protože pokud by byl výslech omezen pouze na otázky vyslychajícího a na odpovědi obviněného, neměl by tudíž obviněný možnost vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, tedy neměl by možnost se hájit – bylo by omezeno jeho právo na obhajobu.

4.2.1 Analýza výpovědi v průběhu výslechu

V monologickém stádiu výslechu je hlavním taktickým postupem analýza výpovědi v průběhu postupu výslechu, zjištění její úplnosti a věrohodnosti. Tento postup je uplatňován i v ostatních stádiích výslechu, ale ve stádiu souvislého líčení je pro něj dle mého názoru mnohem větší prostor, protože vyslychající do monologu vyslychaného nezasahuje a není tudíž jeho pozornost soustředěna i na jeho otázky. Jedná se o činnost výzkumného charakteru, jejímž cílem je zjistit, zda je vyslychaný schopen vnímat pravdivě a úplně a zda je také schopen věrohodně informace reprodukovat. Dochází k ní za pomoci rozboru informací obsažených ve výpovědi, kterou poskytl vyslychaný, jejich srovnáním s ostatními důkazy a také prověřením vnitřní shody výpovědi.

Analyzuje se za pomoci srovnání informací obsažených ve výpovědi s ostatními důkazy, zjišťováním vnitřní shody údajů ve výpovědi a vyjasněním dalších okolností.

4.2.1.1 Srovnání informací z výpovědi s ostatními důkazy

V tomto stádiu výslechu může dojít prakticky ke dvěma situacím. Buď vyslychaný uvádí ve výpovědi informace, které jsou v souladu s ostatními důkazy, které má k dispozici vyslychající, a tudíž není nutné pochybovat o věrohodnosti takové výpovědi, anebo jsou informace v rozporu a pak je na místě situaci dále analyzovat. Vyslychající může v takovém případě dospět k závěru: *1. že osoba vypovídá v rozporu*

²⁹ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dop. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 331

s ostatními důkazy, protože došlo k deformaci získané informace během některé z etap jejího formování, 2. že osoba vypovídá v rozporu s ostatními důkazy, protože lže, 3. že osoba mluví pravdu, ale další důkazy jsou s jeho výpovědí v rozporu.³⁰ Podrobněji přiblížím bod 1.

Informace se formuje během 4 etap.

První z nich je získávání, shromažďování a zpracování informace. Hlavním zdrojem informací je vnímání. Vnímání je vlastně subjektivní odraz objektivní reality, který se otiskne do našeho vědomí. Otázkou je, do jaké míry je vnímání člověka přesné a úplné. Velkou roli hraje vedle vnímání samozřejmě myšlení. Někdy nás mohou smysly klamat – př. zrakové, sluchové a jiné klamy – myšlení má tendenci člověka od takových klamů ochránit. Podstatný podíl na kvalitě vnímání mají také emoce a postoj člověka k situaci, kterou svými smysly vnímá. I v důsledku emocí, sympatií nebo naopak antipatií může dojít k chybám vnímání.

V další etapě – fixace a uchování informace – je rozhodující paměť vyslychané osoby. *Trvalost zafixování /podržení, uchování vjemu vzrůstá, jestliže svědek o vjemech hovořil s jinými osobami nebo vjemy písemně podchytil.*³¹

Třetí etapou formování informace, která je podle mne pro účely výslechu nejpodstatnější, je vybavení si a schopnost reprodukovat získané informace. Je logické, že s vybavením děje, který se odehrál v minulosti, mohou být potíže, nicméně vyslychaná osoba se snaží tyto problémy překonat vzpomínáním. Při vzpomínání se ale člověk jen těžko vyhne zaměňování určitých detailů, např. ohledně místa, kde došlo ke konkrétní události, která je součástí děje, nebo není schopen zařadit jednotlivé skutečnosti přesně do časové osy. V průběhu monologu většinou vyslychaný nesdělí vyslychajícímu veškeré informace, na které si vzpomene. Nemusí to ale nutně znamenat, že by zamlčoval podstatné skutečnosti. Může mít jen pocit, že taková informace je pro účely výslechu postačující. Je tedy vhodné, aby se vyslychající na některé detaily doptal v rámci dalšího stádia výslechu – tedy v rámci dialogu.

Poslední etapou formování informace je správné pochopení výpovědi. Předpokladem správného pochopení výpovědi je schopnost vyslychaného mluvit

³⁰ PROTIVINSKÝ, Miroslav; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. Praha: SPN, 1987, s. 44

³¹ PROTIVINSKÝ, Miroslav; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: SPN, 1978, str. 55

srozumitelně. Měl by mít ústní projev na takové úrovni, aby nebylo pochyb o tom, co vypovězenými skutečností zamýšlí. Opět ale připomínám, že monolog není jediným stádiem výslechu, takže vyslychající má vždy možnost ujasnit si případné nesrozumitelnosti. Je ale třeba, aby i on pokládal doplňující otázky srozumitelně, aby nedošlo k tomu, že vyslychaný pochopí jeho otázku špatně a nesprávně na ni potom odpoví. *Časté jsou též případy, kdy vyslychající nepochopí správně to, co řekl svědek, protože je vůči němu zaujat nebo se nechá unést určitou svou verzí. Pak se může stát, že neslyší to, co bylo řečeno, ale to, co si přeje slyšet či co čekal, že svědek řekne.*³²Např. (A = vyslychající, B = vyslychaný):

1)

A: A na to jste zareagoval jak?

B: Řekl jsem si, že se jen looknu, co přesně tam je.

A: Jako že jste chtěl věc uloupit? Nazýváte věci lupem? Mám tomu tedy rozumět tak, že se přiznáváte ke krádeži předmětných věcí?

2)

A: A potom se stalo co?

B: Potom jsem viděl, jak odjíždí v autě pryč. Bylo modré, to si pamatuji!

A: Mokrý? Jak můžete vědět, že bylo mokré? To jste na tu dálku poznal?

B: Ne, řekl jsem, že bylo modré.

A: Jasně jsem Vás slyšel, řekl jste mokré. A oba dobře víme, že to, že auto bylo mokré, může vědět jen osoba, která u něho stála velmi blízko – zloděj, který automobilem odjel, Vy.

4.2.1.2 Prověření vnitřní shody údajů v samotné výpovědi

Pokud nastane při výslechu situace, kdy se ve výpovědi osoby objeví podstatné rozpory ohledně týchž okolností, pak se lze oprávněně domnívat, že daná osoba lže. Jestliže měl vyslychaný dobré podmínky pro to, aby mohl okolnosti trestného činu dobře vnímat, neměly by se v jeho výpovědi vyskytovat zjevné rozpory. Jestliže ale vyslychaná osoba lže, neměla možnost svými smysly vnímat okolnosti, za kterých k trestnému činu došlo, konfabuluje nebo si vkládá do úst slova někoho jiného, projeví

³² PROTIVINSKÝ, Miroslav; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. Praha: SPN, 1987, s. 48

se většinou rozpory ve výpovědi, protože takový vyslýchaný nemá možnost, nemá čas domyslet si při výslechu všechny okolnosti a dát si je do vzájemné souvislosti tak, aby nedošlo ke vzniku rozporů.

Zajímavostí je, že ze zkušeností kriminalistů vyplývá, že osoba, která popisuje skutek slovy: „Pak jsem slyšela, jak si rozepíná zip...“ či: „Muselo být něco po druhé hodině, pamatuji si, jak odbíjely hodiny...“, pravděpodobně nelže, protože osoba, která lže, má tendenci jiné osobě vykreslit situaci co do vizuální podoby, aby si tedy vyslychající uměl situaci co nejlépe představit a vyslychanému informaci uvěřil. Nenapadne ji lhát o zvukovém vjemu.

4.2.1.3 Vyjasnění dalších okolností

Další pomůckou při analýze výpovědi v průběhu výslechu je např. vyjasnění, zda mohl vyslýchaný vědět okolnosti, o nichž vypovídá, jestli to zapadá do časové osy, jestli neměl s ohledem na jiné důkazy být na jiném místě a takovou okolnost nemohl svými smysly vnímat. Je také důležité pozorovat chování vyslychané osoby, zda se při rozpominání na určité pasáže děje nerozmyslí déle, co řekne, než u jiných.

4.3 Stádium otázek a odpovědí (dialog)

Toto stádium výslechu naplňuje představy laické veřejnosti o tom, jak probíhá celý výslech. Je postaveno na systému kladení otázek vyslychanému a získávání odpovědí na ně. V průběhu tohoto stádia se uplatňují dva základní taktické postupy – překonání zdánlivě zapomenutého a psychologické působení na lživě vypovídající osobu. Ještě předtím, než přikročím k popisu těchto dvou taktik, bych ráda uvedla příklad taktiky, která se objevuje ve starších kriminalistických učebnicích Protivinského a Prerada.

Jedná se o taktiku využití pořadí výslechu několika svědků či spoluobviněných. *Podstata tohoto taktického postupu spočívá v tom, aby se promyšleným stanovením nejvýhodnějšího pořadí výslechů získal dostatek materiálů pro analýzu dalších výpovědí i pro využití taktických postupů k odhalení možných rozporů mezi výpověďmi a jinými důkazy ve věci.*³³ Autoři dále stanovují pravidla, jaké osoby vyslechnout nejdříve.

³³ PROTIVINSKÝ, Miroslav; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: SPN, 1978, s. 81

Osobně si myslím, že s ohledem na cíl této taktiky – tedy získání materiálů pro analýzu dalších výpovědí – by nemuselo být špatné takovým způsobem postupovat. Nemyslím si, že by pořadí vyslychaných osob mělo nějaký psychologický vliv na ně samotné, spíše spatřuji pozitiva, pokud jde o získání celkového většího přehledu ve věci a následné možnosti vést výslech kvalitněji.

4.3.1 Taktický postup překonání zdánlivě zapomenutého

Pomoc s překonáním zdánlivě zapomenutého lze použít i ve stádiu monologu, nicméně já ho zařazuji jako taktický postup do stádia dialogu, neboť se nedoporučuje přerušovat monolog vyslychané osoby, pokud jsou skutečnosti uvedené v její výpovědi zjevně v rozporu, naopak by se osoba neměla zbytečně stresovat hned v úvodu výslechu a s nenásilnou pomocí k překonání zdánlivě zapomenutého by se mělo začít až v průběhu dialogu.

S tímto typem taktického postupu se setkáme spíše u výslechu svědka než u výslechu obviněného, neboť jde o situaci, kdy si vyslychaná osoba nemůže vzpomenout, ale vypovídat chce. Obviněný, pokud je skutečným pachatelem, si na danou skutečnost obvykle velmi dobře vzpomíná. Existují ale i výjimky mezi obviněnými – pachateli, např. pokud se někdo dopustí nedbalostního trestného činu, tak vlastně teoreticky ani neví, že k jeho spáchání došlo.

Tento typ postupu se tedy praktikuje v situaci, kdy by vyslychaný chtěl vypovídat, ale nemůže. Pro tyto situace existuje několik technik, jak přimět vyslychanou osobu, aby si vzpomněla, patří mezi ně:

- *Orientace vyslychaného na to, aby vypovídal v chronologickém sledu a detailně i o okolnostech, které nepovažuje za důležité.*
- *Neuspěchat výpověď vyslychaného, některé osoby potřebují delší dobu na vybavení si určité okolnosti.*
- *Orientovat vyslychaného na vybavení si celkové situace, okolí, počasí, času, světla, svých reakcí.*
- *Doporučit vyslychanému, aby chápal událost jako příčinu určitého následku (např. po události došlo k zhoršení vztahů k určité osobě) nebo jako důsledek určité příčiny (např. náhodného seznámení) – využití principu kauzality.*

- *Orientace vyslýchaného nejprve k těm okolnostem, které si dobře pamatuje a až později se pokusil o vybavení si okolností, které jsou mu nejasné.*
- *Uplatnit princip asociace, např. neumí si vybavit příjmení určité osoby – možnost půjčit mu telefonní seznam.³⁴*

Já osobně si myslím, že při zapamatování si určitých okolností hrají roli úplně všechny lidské vjemy, nejen zrak, ale také sluch a čich. Nepodceňovala bych proto ostatní smysly a snažila bych se vyslýchané osobě vytvořit takové prostředí, které by navodilo atmosféru, kdy daná osoba něco viděla/slyšela. Pokud bych tedy měla informace o tom, že k dané události došlo např. u řeky, nebála bych se použít dostupné prostředky a pustila bych z nějakého elektronického zařízení zvuk vody. Nebo pokud by byla žena přepadena v šeríkovém háji, snažila bych se, aby si vše vybavila za pomoci rozkvetlého šeríku.

4.3.2 Psychologické působení na lživě vypovídající osobu

Vzhledem k tomu, že zákonem je zakázáno nutit osobu k určité výpovědi, ať už násilím, či hrozbou, bylo nutné vypracovat v rámci kriminalistiky postupy, kterými by se působilo na osobu, která vypovídá lživě. Těchto postupů je celá řada, pro zajímavost uvádím využití stavu emocionálního napětí, či stimulaci kladných vlastností vyslýchaného.

Pokud jde o využití emocionálního napětí vyslýchané osoby, je pochopitelné, že většina osob, byť jsou vyslýcháni jako svědci, prožívá před výsledkem i v jeho průběhu určité emocionální napětí. *Emocionální napětí svědka je možné zesílit tím, že mu ve vhodném okamžiku připomeneme právní důsledky plynoucí z nepravdivé výpovědi (křivá výpověď)...* *Při výslechu podezřelých a obviněných bývá emocionální napětí ještě výraznější.*³⁵ Ovšem dle mého názoru je tato taktika schopna ovlivnit výpověď pouze takového vyslýchaného, který není recidivistou anebo je to osoba, která se dopustila např. nějakého nedbalostního trestného činu a doufá, že by se z té nepříjemné situace mohl dostat lživou výpovědí.

Stimulace kladných vlastností vyslýchaného je vlastně snahou vyvolat ve vyslýchané osobě pocit uvědomění si toho, co je mravní, co je správné. Vyslýchající

³⁴ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická taktika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 119

³⁵ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 255

předkládá vyslychanému jeho do té doby příkladné chování, které bylo narušeno např. nedbalostním trestným činem, či trestným činem spáchaným v afektu.

4.3.3 Kapciózní a sugestivní otázky

Výčet základních taktik a postupů uplatňovaných při výslechu by nebyl kompletní, pokud bych nezmínila problematiku kapciózních a sugestivních otázek.

§ 92, odst. 3 TŘ stanoví, že při výslechu musí být otázky kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností a nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět. Sám trestní řád tedy výslovně upravuje použití kapciózních a sugestivních otázek v průběhu výslechu, jedná se o tzv. negativní vymezení způsobu kladení otázek. *Kapciózní otázky předstírají skutečnost nepravdivou, klamavou, nebo předpokládající skutečnost obviněným dosud nepotvrzenou, přičemž obviněného svádějí, aniž by si to uvědomil, k odpovědi, kterou si vyslychající přeje. V sugestivních otázkách se vyslychanému předkládají okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi, a tím se mu naznačuje, jak má odpovědět.*³⁶ Příkladem kapciózní otázky je např. použití nepotvrzené skutečnosti: „Proč jste to udělal?“, či užití nepravdivé skutečnosti: „Váš spolupachatel se již k činu doznal, tak co kdybyste nám pověděl pravdu i Vy?“ Sugestivními otázkami jsou např.: „Měla na sobě pachatelka červené nebo modré kalhoty?“ Správně by tato otázka měla znít: „A jste schopen popsat, co měla pachatelka v té době na sobě?“ Kapciózní i sugestivní otázky ovlivňují důkazní hodnotu výpovědi a vzhledem k tomu, že jsou v rozporu se zákonem, může být taková výpověď považována za absolutně neúčinnou, pokud bylo v jejím průběhu těchto nezákonných technik použito. Neúčinnost by způsobila i nemožnost užití takové výpovědi v dalším řízení. Z rozsudku Nejvyššího soudu z roku 1968 vyplývá, že je v rozporu se zákonem, *je-li obviněný při kladení otázek za účelem doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů přesvědčován, že jeho výpověď je nepravdivá a je mu předstírán názor vyslychajícího na obsah výpovědi s cílem přizpůsobit výpověď obviněného tak, aby byla v souladu s výsledky místního ohledání a pitvy, které jsou známy vyslychajícímu.*³⁷ Judikatura je tedy se zákonem v otázkách užití kapciózních a sugestivních otázek za jedno.

³⁶ MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dop. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 426

³⁷ rozsudek Nejvyššího soudu R 49/1968-II

4.4 Dokumentace průběhu a výsledků výslechu

*Dokumentací výslechu je splněn požadavek, aby i dalším osobám, které se podílejí na průběhu trestního řízení, ale výslechu přítomny nebyly, byl přiblížen jednoznačně, pravdivě, úplně a srozumitelně obsah informací, které byly výslechem získány, i samotný proces jejich získání.*³⁸ Obecné náležitosti dokumentace jsou upraveny v hlavě třetí, obecných ustanoveních o úkonech v trestním řízení, oddílu druhém, který je nazván protokol, v §§ 55 a následujících trestního řádu. *Nestanoví-li zákon jinak, o každém úkonu trestního řízení se sepiše, a to zpravidla při úkonu nebo bezprostředně po něm, protokol, který musí obsahovat*

- a) pojmenování soudu, státního zástupce nebo jiného orgánu provádějícího úkon,*
- b) místo, čas a předmět úkonu,*
- c) jméno a příjmení úředních osob a jejich funkce, jméno a příjmení přítomných stran, jméno, příjmení a adresu zákonných zástupců, obhájců a zmocněnců, kteří se úkonu zúčastnili, a u obviněného a poškozeného též adresu, kterou uvede pro účely doručování, a další údaje nutné k zjištění nebo ověření totožnosti, včetně data narození nebo rodného čísla,*
- d) stručné a výstižné vylíčení průběhu úkonu, z něhož by bylo patrné i zachování zákonných ustanovení upravujících provádění úkonu, dále podstatný obsah rozhodnutí při úkonu vyhlášených, a byl-li hned při úkonu doručen opis rozhodnutí, osvědčení o tomto doručení; pokud se provádí doslovná protokolace výpovědi osoby, je třeba to v protokole označit tak, aby bylo možné bezpečně určit počátek a konec doslovné protokolace,*
- e) návrhy stran, udělené poučení, popřípadě vyjádření poučených osob,*
- f) námitky stran nebo vyslýchanych osob proti průběhu úkonu nebo obsahu protokolu.*³⁹

Dokumentace je v trestním řádu zmíněna i ve vztahu k obviněnému, v §§90 až 95 TŘ, dokumentuje se i podání vysvětlení. Vzhledem k tomu, že vyslýchanou osobou může být podezřelý, obviněný, svědek, čili osoby v různých procesních postaveních, každá dokumentace takového úkonu bude do jisté míry specifická. Obecně ale platí čtyři zásady, které musí splňovat každá dokumentace, bez ohledu na to, o jakém úkonu je pořizována:

³⁸ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická dokumentace*. Praha: PA ČR, 2009, s. 92

³⁹ §55, odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. (trestní řád)

- a) *včasnost*
- b) *nenahraditelnost*
- c) *úplnost a komplexnost*
- d) *objektivnost.*⁴⁰

Včasnost dokumentace je požadavkem, který vyplývá z neúprosné vlastnosti lidského mozku, kterou je zapomínání. Vyslychající osoba, která získá informace během výslechu, které se jí uloží ve formě paměťových stop do jejího vědomí, by se při pozdější snaze o sepsání protokolu setkala s tím, že by si nemohla vybavit potřebné detaily. Je to v důsledku standardního biologického procesu, kdy vytvořená paměťová stopa postupem času slábne, až po nějaké delší době zcela zanikne. Aby byla protokolace bezchybná a užitečná i pro budoucí použití, je třeba provést ji co nejdříve.

Zásada nenahraditelnosti souvisí s využitelností dokumentace v rámci trestního řízení. V trestním řádu je stanoveno několik případů, kdy dojde k prolomení zásady ústnosti a bezprostřednosti, pokud jde o výslech osoby před soudem. V daných situacích je možné místo výslechu osoby číst výpověď, která byla dříve touto osobou poskytnuta. Jedná se zejména o § 207, odst. 2, §211 a §§158 a 158a TR. Je jasné, že pokud nebyla výpověď zdokumentována tak, jak to stanoví trestní řád, nemůže k tomuto postupu dojít.

Protokol by měl zachycovat nejen všechny podstatné skutečnosti, které se vyslychající v průběhu výslechu dozvěděl, ale měl by popisovat i způsob, jakým vyslychaný vypovídal, jak spolupracoval. Tak můžeme chápat zásadu úplnosti. Pokud jde o komplexnost, *ta vyjadřuje požadavek, aby byly použity takové způsoby dokumentace, které věrně zachytí průběh i výsledek výslechu se všemi verbálními i neverbálními projevy vyslychaného i vyslychajícího*⁴¹.

Poslední zásadou je zásada objektivnosti. Vyslychající má povinnost uvést do protokolu přesně takové skutečnosti, takové informace, které se v průběhu výslechu dozvěděl, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou v rozporu s tím, co si on myslí, že se stalo. Nesmí výpověď žádným způsobem upravovat, zestručňovat, ani nijak jinak ovlivňovat.

Otázkou ale je, jak postupovat v případě, že bude výslech prováděn

⁴⁰ KONRÁD, Zdeněk; NĚMEC Miroslav; NOVOTNÝ František. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: PA ČR, 2008, s. 85

⁴¹ tamtéž

prostřednictvím videokonferenčního zařízení. V §95, odst. 2 TR je stanoveno, že je-li výslech prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení, protokol se obviněnému na jeho žádost přečte. Jak je to ale s právem vyslychaného na námitky k takové protokolaci? Zákonná úprava v souvislosti s provedením výslechu za pomoci videokonferenčního zařízení vlastně upírá vyslychanému právo nahlédnout do protokolu, což může být s ohledem na jeho právo vznášet k protokolaci námitky velmi podstatné. Jistě si každý z nás umí představit, že při pouhém poslechu mohou některé souvislosti vyslychanému uniknout a on tak nenamítne skutečnosti, které by jinak namítal, pokud by k protokolaci docházelo v jeho přítomnosti. Jako účelnější by se tedy jevila varianta protokolace ne u vyslychajícího, ale v přítomnosti vyslychaného.

5. Psychologie výslechu

Ve výslechové praxi se lze setkat nejméně se dvěma způsoby užití psychologie. Za prvé je to činnosti psychologů, kteří jsou jako soudní znalci přizváni orgánem činným v trestním řízení, aby posoudili osobu vyslýchaného. Za druhé je to aplikace poznatků z psychologie vyslychajícími při výslechu. A právě o tom druhém způsobu využití poznatků z psychologie bude poslední kapitola mé diplomové práce.

*Hlavní smysl využívání psychologických poznatků při výslechu spatřujeme v porozumění psychickým jevům, které se odehrávají ve vědomí účastníků výslechové interakce, a determinují jejich chování a reakce.*⁴² Psychologie tedy hraje důležitou roli, pokud chce vyslychající porozumět tomu, co se odehrává v mysli vyslychaného, pokud chce umět rozklíčovat jeho chování a využít to správným způsobem k získání úplné a pravdivé výpovědi.

Každý výslech má tzv. rolový charakter. *Roli lze charakterizovat jako soubor očekávání, spojený s chováním v určité pozici, situaci, profesi.*⁴³ Každá osoba má tendenci zaujímat v určitých situacích nějakou sociální roli. I při výslechu tak vstupují vyslychaný a vyslychající do rolí, v důsledku čehož mezi nimi vzniká vztah.

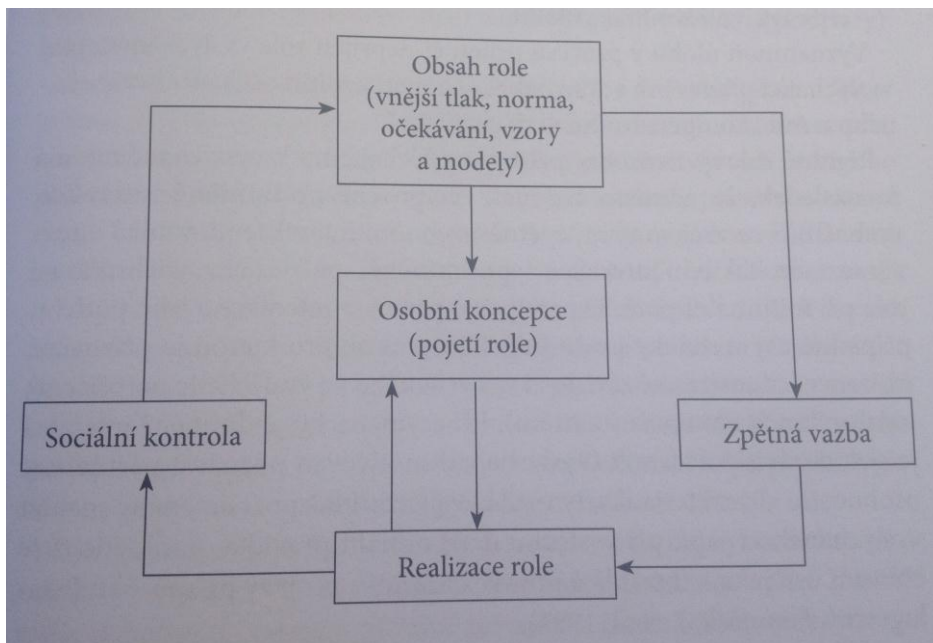
Spurný⁴⁴ ve své knize popisuje dynamiku rolového chování (obrázek 1) osob při výslechu. Vyslychaný, kterému je na začátku výslechu sděleno, proč byl k výslechu předvolán/předveden, si na základě toho udělá představu o obsahu jeho role u výslechu. Zohlední zejména, zda je vyslychán jako svědek, či jako obviněný. Následně si musí vytvořit konkrétní představu o tom, jak onu roli uchopí. Buď s takovým pojetím souhlasí a dojde k realizaci role, nebo roli odmítá a snaží se vymyslet ji jinak. Pokud dojde k realizaci, získává vyslychaný zpětnou reakci od dalších osob, které se výslechu účastní. Podle toho, jaká je reakce, volí jednu z následujících možností – upravuje svoji roli a koriguje tak své chování, nebo v dané roli zůstává i nadále.

⁴² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 23

⁴³ tamtéž s. 40

⁴⁴ srov. např. SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 41

obrázek 1

V rámci psychologie výslechu je určitě třeba věnovat pozornost psychologii osobnosti, a to zejména se zaměřením na psychologii osobnosti vyslychaného a na psychologii osobnosti vyslychajícího.

5.1 Psychologie osobnosti

Z hlediska psychologie výslechu je asi nejdůležitější znalost psychologie osobnosti jako takové. Poznatky psychologie osobnosti může uplatnit velmi dobře právě např. vyslychající v průběhu výslechu. Je zřejmé, že tyto poznatky se uplatní i při jiných lidských činnostech. Osvojení si základních prvků psychologie osobnosti bude znamenat významné zkvalitnění výslechu. Poznávání psychologie osobnosti při výslechu je účelové z hlediska cíle výslechu a získání dalších informací o vyslychaném.

Pojem osobnost je velmi obsáhlý, proto neexistuje jedna obecně uznávaná definice. Můžeme ale říci, že každý člověk je samostatnou osobností, která je tvořena individuálními vlastnostmi a je jakýmsi biologicko-psychologickým celkem. *Ve většině definic se vyzdvihuje, že osobnost představuje souhrn, souvislost či propojení charakteru, temperamentu, schopností a také konstitučních vlastností člověka.*⁴⁵

I přes individualitu každého jedince bylo v historii zformováno několik typologií lidské osobnosti a já považuji za nutné si některé z nich připomenout.

⁴⁵ CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2012, s. 16

Kretschmerova typologie dle konstituce lidského těla

- **pyknik**

Slovo pyknik pochází z řeckého slova „pyknos“, což znamená pevný, tlustý, silný. Pyknikové jsou většinou střední výšky, postavy zavalité, mají krátký masivní krk, kratší končetiny, široký nos a velmi často jsou plešatí.

- **leptosomnik**

Slovo leptosomnik pochází z řeckého slova „leptos“, což znamená jemný, hubený a z řeckého slova „soma“, to znamená tělo. Původně používal Kretschmer označení astenik, ale ten přesně nevystihoval ty tělesné vlastnosti, které chtěl popsat, takže navrhl užívání termínu leptosomnik. Člověk s leptosomní konstitucí je štíhlý, vysoký, má úzká ramena, plochý hrudník, ochablé svalstvo, delší slabé končetiny, malou tělesnou hmotnost, ostrý nos a husté vlasy.

- **atletik**

Slovo atletik pochází z řeckého „athletes“, což znamená závodník z povolání, tedy někdo, u koho se předpokládá, že je svalnatý. Atletik je vyšší postavy, má hodně vyvinuté svaly, dlouhý krk, velké ruce a nohy, široká ramena a svalnatý hrudník.

- **dysplastik**

Nejedná se vlastně o další typ, je to někdo, kdo se typově nachází mezi typy výše zmíněnými, u něhož vývojem došlo k nepravidelnostem v tělesné stavbě.

Ke každému výše zmíněnému tělesnému typu přiřadil Kretschmer jeden typ, který souvisí s temperamentem. Dříve než popíšu jednotlivé typy dle Kretschmerova dělení, objasnila bych pojem temperament. Je to do jisté míry vrozená tendence k určitému chování, která má ale zároveň biologický základ, jde o zvláštnosti takového chování a s tím související činnost člověka:

- **cyklotym**

Je přiřazen k pyknické tělesné konstituci. Pro tento typ je příznačná jeho společenskost, srdečnost, bezprostřednost, otevřenost a smysl pro humor.

Je družný, přátelský, je rád mezi lidmi. V jednání je prostý, přirozený, důvěřivý. Dobře se přizpůsobuje okolí... Je činorodý praktik, má sklon k pohodlí, je smyslový požitkář, organizátor, dobrosrdečný, realista. Nerad filozofuje. Při vnímání se zaměřuje spíše na barvy než na tvary. Jeho afekty rychle odeznívají.⁴⁶

- **schizotym**

Je přiřazen k leptosomní tělesné konstituci. *Vyznačuje se současně přítomnými protiklady – dráždivostí a netečností, přecitlivělostí a citovou chladností. Příznačná je společenská uzavřenost, protiklad bezvýrazného „povrchu“ a zážitkového bohatého „nitra“.* Těžko navazuje kontakty, zachovává si odstup.⁴⁷ Je vážný, obklopuje se malým množstvím přátel. Je disciplinovaný, jako dospělý přísný až pedantský.

- **ixotym (epitym)**

Je přiřazen k atletické tělesné konstituci. Ixotymní typ člověka je vyrovnaný, klidný, spolehlivý, přizpůsobivý, důkladný a zároveň velmi energický. I u tohoto typu se můžeme setkat s protikladem střídavé výbušnosti a apatie. Někdy se můžeme setkat také s názvem „viskózní typ“.

Jungova typologie osobnosti

- **introvert**

Introvertní typ žije hlavně uvnitř sebe, vytváří si vlastní, vnitřní svět, který mu dostatečně nahrazuje jakékoliv vnější prožívání dění okolo něho. Je osobou velmi vnímavou vůči svému okolí, empatickou, přemýšlivou, vlastně s ohledem na minimální komunikaci je kvalitním pozorovatelem. Je velmi rozvážný, pokud jedná. Zvlášť opatrný je v oblasti svých citů. Je spíše mlčenlivý, preferuje nepřímou komunikaci, tj. prostřednictvím SMS či emailu, před telefonním hovorem nebo hovorem ve společnosti. Je osobou, která je obklopena menším počtem lidí, ke kterým má ale velmi hluboké citové vazby.

⁴⁶ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Cerm, 2000, s. 80

⁴⁷ tamtéž

- **extravert**

Extrovertní typ naopak žije navenek, je velmi spontánní, komunikace s lidmi mu nedělá problém, dokonce ji vyhledává. Má tendenci jednat rychle až zbrkle. Ke svému životu potřebuje být v centru dění a pozornosti společnosti, ve které se nachází. Po citové stránce je velmi otevřený.

Hippokratova typologie osobnosti dle temperamentu

Hippokrates rozlišil osobnost člověka podle převahy tělesné tekutiny v těle jednotlivce – hlen, žluč, černá žluč a krev – na 4 následující typy:

- **sangvinik** (krev)

Vyznačuje se zejména přiměřenou reaktivitou, tzn. reakcí na podněty. Na slabé podněty reaguje slabě, na silné silně. Typická je pro něho reakce ve stylu „hořící sláma“, tj. rychlé prožití zážitků a jeho následné rychlé doznívání. Je to osoba lehkovážná, poněkud nestálá, ale veselá, která prožívá většinu věcí mělce, i city.

- **flegmatik** (hlen)

Osoba jevící se navenek jako lhostejná, kterou vzrušují jen skutečně velmi silné podněty. Je spokojená, stálá, velmi klidná někdy až apatická. Je to osoba, která si hlubší vztahy vytvoří jen s pár vyvolenými, v komunikaci je spíše pasivní. Nezastává žádné vysoké posty v zaměstnání, neboť je to osoba, která nemá žádné velké ambice ani životní požadavky. Má ráda svůj klid, nesnáší změny.

- **melancholik** (černá žluč)

Vyznačuje se hlubokým prožíváním a pesimistickým přístupem k životu. Má strach z budoucnosti, život je pro něj dost obtížný, nezvládá vypjaté situace, a proto se snaží vyhledávat klid. Jeho city jsou trvalé, ale neprojevuje je navenek, žije spíše vnitřní život. Má problém navazovat kontakty s novými lidmi, ale pokud nějaký vztah naváže, ten je potom trvalý a hluboký.

- **cholerik** (žluč)

Cholerik je osoba, které stačí k reakci skutečně jakýkoliv podnět. Je osobou abnormálně vzrušivou, pokud jde o lidskou komunikaci, má sklon k výbuchům hněvu a agrese. Reaguje velmi impulzivně, aniž by si promyslel následky svého jednání, je tedy velmi nerozvážený. Těžko se ovládá, je netrpělivý, egocentrický, je obtížné s ním vycházet. Citově vzplane velmi snadno, navenek reaguje velmi rychle a silně.

Eysenckova typologie osobnosti

Hans Jurgen Eysenck doplnil Hippokratovu typologii osobnosti o dimenzi emocionální – rozdělil tedy lidi na emočně stabilní a emočně labilní (neurotické). Pokud bychom zkombinovali Hippokratovu, Jungovu a Eysenckovu typologii, výsledkem bude následující:

- **sangvinik** je emočně stabilní extravert
- **flegmatik** je emočně stabilní introvert
- **melancholik** je emočně labilní introvert
- **cholerik** je emočně labilní extrovert

5.1.1 Psychologie osobnosti vyslychaného

Jedním ze základních prvků výslechu je posouzení, jaký typ osobnosti vyslychaný je – viz předchozí podkapitola. Úplně stejně podstatné ale je zjistit, jaká je jeho rolová kompetence.

5.1.1.1 Rolová kompetence vyslychaného

Rolovou kompetencí obecně je podle Štikara⁴⁸ aktuální projev osobních dispozic jedince, které v rozhodující míře podmiňují výkon jeho role. U vyslychaného hrají u rolové kompetence, nebo také způsobilosti, hlavní roli dvě kritéria – schopnost a ochota – vztažené k informacím ohledně vyšetřované události. S ohledem na existenci dvou kritérií mohou logicky nastat čtyři situace: vyslychaný je ochoten poskytnout informace, ale není schopen; vyslychaný je ochoten poskytnout informace a je schopen;

⁴⁸ srov. ŠTIKAR, J. et al. *Základy psychologie práce a organizace*. Praha: Karolinum, 1998

vyslýchaný není ochoten poskytnout informace a je neschopen a konečně poslední možnost, kdy vyslýchaný není ochoten poskytnout informace, ale je toho schopen.

A) Vyslýchaný je ochoten, ale není schopen naplnit požadavky své role

Toto je situace, kdy by vyslýchaný sice vypovídat chtěl, ale z důvodu neschopnosti, např. v důsledku duševní choroby není schopen poskytnout vyslýchajícímu relevantní informace, ze kterých by vyslýchající mohl vycházet. *Omezená schopnost poskytovat požadované informace může být způsobena i aktuálním psychickým stavem při výslechu (přístupem vyslýchajícího, stresem z výslechové situace...), v jehož důsledku není schopen vnímané a zapamatované si vybavit a reprodukovat.*⁴⁹ Otázkou samozřejmě je, zda je tato neschopnost vyslýchaného skutečná, nebo předstíraná? Myslím, že by se většina lidí shodla na tom, že předstírat duševní chorobu je velmi jednoduchá a pro vyslýchaného pohodlná výmluva, pokud má důvod obávat se výslechu a následků jeho výpovědi.

B) Vyslýchaný je ochoten a schopen naplnit požadavky své role

Tato situace je asi snem každého vyslýchajícího, neboť vyslýchaný nejenže má vůli vypovídat, ale má k tomu také odpovídající schopnosti, tzn. je schopen si vybavit skutečnosti podstatné pro výslech a zároveň je schopen dobře je vyslýchajícímu reprodukovat. *I když se tento typ vyslýchaného jeví jako neproblémový, může ve výslechové praxi vzniknout situace, kdy vyslýchající svým přístupem ochotu a schopnost vyslýchaného vypovídat podstatně sníží. Jedná se o případy, kdy očekávání vyslýchajícího o realizaci role vyslýchaným neodpovídá reálným schopnostem vyslýchaného toto očekávání naplnit.*⁵⁰ V důsledku toho může dojít k negativní reakci vyslýchaného, který bude mít pocit, že tedy vlastně nemusí vyslýchajícímu žádné informace sdělovat, když ty, které mu poskytuje, pro něho nejsou dost dobré.

C) Vyslýchaný není ochoten a není ani schopen naplnit požadavky své role

Je zcela zjevné, že tato situace je pro výslech tou nejkomplicovanější a je pro vyslýchajícího velmi těžké z ní nějakým způsobem těžit. Příčin vzniku takové situace může být několik, jednak je to neschopnost skloubená s nulovou motivací

⁴⁹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 65

⁵⁰ tamtéž s. 64

vyslýchaného, je to také negativní postoj vyslýchaného k výsledku, protože je přesvědčen o své vlastní neschopnosti poskytnout jakékoliv informace – myslí si, že nic neviděl, neslyšel, ani nijak jinak svými smysly nevnímal. Třetí variantou je potom situace, kdy vyslýchaný nemá důvěru vůči orgánu činnému v trestním řízení, je tedy apriori vůči vyslýchajícímu zaujatý a není tudíž ochoten vypovídat, v důsledku čehož toho není ani schopen (většinou i proto, že skutečně nemá co sdělit). Je tedy potom na zvážení vyslýchajícího, zda se pokusí vyslýchaného „zlomit“ k nějaké výpovědi. Riskuje ale, že se vyslýchaný úplně zatvrdí a přestane zcela komunikovat.

D) Vyslýchaný není ochoten, ale je schopen naplnit požadavky své role

Pro tuto situaci je typická absence motivace vyslýchaného. *Hrozící trest, obavy z pomsty obviněného či spolupachatelů, ze ztráty své sociální pozice, pozitivní vztah k obviněnému – a naopak negativní či ambivalentní vztah k vyslýchajícímu (či celému represivnímu aparátu), nedůvěra v objektivní objasnění skutku a role vyslýchaného v něm, ale i docela obyčejný stud prezentovat traumatizující zážitky z šetřeného skutku, či potřeba zachovat si sebeúctu, to jsou jen některé z řady příčin snižujících aktuální ochotu vyslýchaného vypovídat.*⁵¹

5.1.1.2 Klamné vzpomínky

Již jsem uvedla, že stejně jako vše, co jsme vnímali svými smysly, i vzpomínky postupem času ztrácejí svou přesnost a z hlediska výpovědi tak ztrácí vypovídací hodnotu. Nejen, že si vyslýchaný nepamatuje detaily, ale velmi často dochází i prohození jednotlivých událostí na časové ose. S ohledem na tyto skutečnosti může potom poměrně snadno dojít k výskytu tzv. klamných vzpomínek ve výpovědi.

Podle Seeliga⁵² je možné klamné vzpomínky rozdělit na sedm druhů:

1. Uvědomělá vzpomínková mezera

Na tuto vzpomínku si vyslýchaná osoba vzpomíná, ale zároveň si uvědomuje, že ve vzpomínce je mezera a tudíž nebude schopna reprodukovat danou skutečnost tak, jak ji vnímala. Většinou se ale jedná o přechodný stav, kdy je vyslýchaná osoba ve stresu

⁵¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 69

⁵² srov. např. SEELIG, E. *Die Ergebnisse und Problemstellungen der Aussageforschung, Ergebnisse der gesamten Medizin*. sv. 13, s. 413

z výsledku nebo pokud je hodně citlivá, stačí, když si vybaví danou situaci a může ji to rozhodit. Může se ale jednat i o mezeru trvalou, kdy je potom nutné upozornit vyslychanou osobu, aby si skutečnosti, které si nepamatuje, nedomýšlela, protože takové informace mohou mít na výsledek výsledku velký vliv.

2. Neuvědomělé prosté vzpomínkové mezery

Tato situace je pro výslech mnohem horší, protože vyslychaný si neuvědomuje, že v jeho vzpomínce je určitá mezera. Problematické je to zejména v momentě, kdy zapomenutá skutečnost je podstatná pro celé dokazování. Bohužel se může stát, že se na fakt, že se ve vzpomínce vyslychaného vyskytuje mezera, vůbec nemusí přijít.

3. Neuvědomělá vzpomínková mezera vyplněná jiným obsahem

Jedná se o stejnou situaci jako v bodě 2. s tím rozdílem, že vyslychaný si do mezery nevědomě vsunul jinou skutečnost. Z pohledu výsledku je tato situace možná o něco problematičtější, zejména za předpokladu, že se jedná o výslech svědka a orgán činný v trestním řízení jiného svědka nemá k dispozici.

4. Časové přesuny vzpomínky

K časovým přesunům dochází poměrně často, už vzhledem k tomu, že celá situace, kterou vyslychaná osoba vnímala svými smysly, mohla být pro ni velmi traumatizující. Nejedná se o nic jiného, než o uvedení jednotlivých zážitků v jiném pořadí, než se skutečně staly. V rámci dialogu je ale možné ujistit se o jednotlivých skutečnostech. Většinou si vyslychaný rozpomene, že se celá situace odehrála jinak.

5. Částečná obsahová záměna vzpomínky

V této situaci dojde ke ztrátě části vzpomínky, kdy tato část je nahrazena částí vzpomínky z jiné situace, která se ale týká vyšetřované věci. To může mít za následek poměrně velké zmatení vyslychajícího, který tak snadno zaměří svou pozornost na chybnou informaci.

6. Obsahové rozšíření vzpomínky

Vyslychaný si na situaci velmi dobře vzpomíná, nemá žádné výpadky, ovšem aniž by to sám chtěl, popisuje situaci poněkud barvitěji, než se ve skutečnosti stala, tzn., domýšlí si různé osoby, předměty, apod. Je tedy třeba, aby byl vyslychající ve střehu a zpozoroval toto možné obsahové rozšiřování vzpomínky a ujišťoval se otázkami, zda k situaci došlo přesně tak, jak ji vyslychaný popisuje.

7. Snové vzpomínky

Výpověď vyslychaného obsahuje skutečnosti, které si pouze představuje, které se ve skutečnosti nestaly, a mají tudíž nulovou výpovědní hodnotu. U dospělých vyslychaných se s touto situací často nesetkáme, typická je naopak pro nezletilé.

5.1.1.3 Metody poznávání osobnosti při výslechu

Jak bylo řečeno ve třetí a čtvrté kapitole, vyslychající si zjišťuje veškeré informace o vyslychaném, které by mohly být relevantní pro výslech, již před jeho zahájením. Tyto informace zpracovává a očekává na základě nich určité jednání vyslychané osoby.

Vedle této přípravy ale může vyslychající využívat nejrůznější metody, jak poznat osobnost vyslychaného hlouběji přímo při výslechu. Jedná se např. o dotazování a pozorování. *Dotazování spolu s pozorováním jsou metody, kdy psychologicky relevantní informace o osobnosti vyslychaného získává vyslychající v bezprostředním kontaktu s vyslychaným. Tím, že vyslychající bezprostředně vnímá (a interpretuje) reakce vyslychaného na otázky směřující k jeho osobě, dochází k propojení metody dotazování s pozorováním, což zvyšuje výpovědní hodnotu získaných informací.*⁵³ Dotazování se uplatňuje, z logiky věci, buď hned v úvodu výslechu, nebo ve stádiu dialogu. Metoda dotazování z hlediska psychologického se od klasického výslechu – dialogu – liší tím, že vyslychající se vyslychaného ptá i na věci obecně známé, pozoruje jeho reakce, ptá se na jeho názory na nejrůznější problematiku, např. jak hodnotí výchovu sebe samého jeho rodiči, vztahy na pracovišti, jeho dosažené vzdělání apod. Ze všech reakcí vyslychaného může vyslychající získat další představu o osobnosti vyslychaného, která se mu může při jeho úvahách – mohl spáchat trestný čin, napomáhal by takovému trestnému činu, skutečně by neposkytl pomoc, ... – velmi hodit.

V souvislosti s metodou pozorování bych ráda zmínila také problematiku tzv. neverbální komunikace. O neverbální komunikaci (řeči těla) bylo nashromážděno poměrně velké množství poznatků. Je ovšem třeba zdůraznit, že výslech je velmi specifická situace, se kterou se většina vyslychaných předtím nesetkala. S ohledem na to se tudíž většina vyslychaných chová nepřírozeně, proto by vyslychající neměl přičítat

⁵³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 83

neverbální komunikaci příliš velký význam. Čili pokud by si vyslychající všiml náznaků toho, že vyslychaný lže – čistě z neverbální komunikace – neměl by hned takovou informaci pokládat za lež, ale měl by s ní dále pracovat a pokusit se zjistit, zda se vyslychaný chová tak, jak se chová, proto, že skutečně lže, anebo jen proto, že je nervózní. Uvedu jen přehled a krátký popis hlavních prvků neverbální komunikace, protože si myslím, že se jedná o instituty všeobecně známé:

1. Mimika

Mimika je jeden z nejvýznamnějších prvků neverbální komunikace, který je pro běžného netrénovaného člověka velmi těžko ovladatelný, neboť mimiku ovlivňují obličejové svaly, na druhou stranu trénovaný hráč pokeru může poměrně snadno zakrývat skutečné emoce. Předstírání ale není nikdy tak autentické, jako skutečný výraz obličeje, který odráží aktuální psychický stav vyslychaného. Podle mého názoru může z mimiky obličeje leccos vyčíst téměř každý, bez toho aniž by někdy absolvoval nějaké hodiny psychologie zabývající se neverbální komunikací. *Bylo zjištěno, že s velkou mírou přesnosti je možno určit z lidské tváře tyto emocionální stavy: 1. štěstí, 2. překvapení, 3. strach, 4. zloba, 5. smutek, 6. spokojenost, 7. zájem. Tento soubor není konečný, naopak uvádí minimální počet dobře rozlišitelných a srozumitelně definovatelných emocionálních stavů.*⁵⁴

2. Pohledy (vizika)

Nejde jen o pohled samotný, ale o pohyby celého očního okolí. Z těchto pohybů lze poměrně snadno určit, že vyslychaný například již někdy slyšel jméno, na které se ho vyslychající táže, nebo využije vyslychající moment překvapení a ukáže mu nějakou fotografii, či předmět, který byl na místě činu, a z reakce vyslychaného pozná, že si předmět spojil s danou událostí. Z pohledů, délky a intenzity pohledu vyslychaného tak lze vyčíst mnohem víc, než by se na první pohled mohlo zdát a je třeba nepodceňovat oční kontakt a využívat momentu překvapení.

3. Tělesná blízkost (proxemika)

V mezilidské komunikaci existuje několik sfér, v rámci nichž spolu lidé jednájí. Každé situaci dle zvyklostí a místní kultury odpovídá jiná vzdálenost. Obecně se rozlišuje sféra intimní = méně než 50 cm, sféra osobní = 50 – 100 cm, sféra sociální = 150 – 300 cm a sféra veřejná = 350 – 800 cm. To, zda se jedinec cítí skutečně příjemně

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 313

v rámci těchto vzdáleností, je věcí individuální, nicméně výsledkem toho, že narušíme určitou sféru někoho, ač jsme osobou „cizí“, je psychické napětí dané osoby, které může hraničit až s úzkostí. Právě tohoto narušování sféry člověka se dá při výslechu využít. Ke zvýšení nátlaku na vyslýchaného tak není nutné zvyšovat hlas, stačí si přisednout blíž, popřípadě se naklonit, a vyslýchaný se jistě nebude cítit tak pohodlně, jako doma na svém gauči.

4. Tělesné pohyby (kinezika) a pohyb rukou (gestika)

*V tělesných pohybech se odráží aktuální psychický stav člověka a omezeně některé trvalejší osobní črty. Za nejdůležitější ukazatel se považuje celkový obraz pohybové činnosti. Z charakteristiky celkového obrazu pohybové činnosti však lze dělat závěry jen o obecnějších dimenzích prožitků vyšetřované osoby, méně pak o specifických psychických stavech. Lze usuzovat na vnitřní neklid, vzrušení, podráždění i na ustupující agresivitu ...*⁵⁵ Platí, že čím více pohybů člověk dělá, tím nervóznější je. Od pohybů celého těla je nutné odlišovat pohyby rukou – gesta. Gestikulace většinou doprovází mluvený projev každého z nás. Můžeme je rozdělit na gesta vědomá a na gesta nevědomá. Vědomá gesta spojená s mluvením mají zdůraznit sdělovanou informaci, chtějí upoutat posluchačovu pozornost. Vědomá gesta bez mluvení jsou taková, kterými se někdo snaží např. komunikovat s někým na dálku, nebo se snaží něco naznačit. S těmi se ale výslechové situaci příliš nesetkáme. Pro výslech bude stěžejní všimnout si nevědomých gest, tedy těch, které vyslýchaný provádí zcela bezděčně, neúmyslně, ale která odhalují to, co si o sdělované informaci vyslýchaný skutečně myslí, např. poloha rukou, škrábání na hlavě – zmatek, údiv, ovíjení pramene vlasů okolo prstu či zastrkávání vlasů za uši- nervozita, neklid, „prohrábnutí“ vlasů rukama – beznaděj, zoufalství, založené paže a zaťaté pěsti – nedůvěra, odstup, apod.

5. Tělesný postoj (posturika)

Jak známo, osoba vysílá určité signály i když stojí, zejména pokud jde o její sebevědomí a jistotu v dané situaci. Zkřížené nohy značí obranný postoj, který může být zdůrazněn založenými pažemi. Naopak široce rozkročené nohy signalizují jistotu, někdy až agresivitu. Vedle postoje nohou je třeba zaměřit se i na držení ostatních částí těla. Narovnaná hlava a vzedmutý hrudník značí jistotu, sebevědomí. Naopak skloněná hlava, povislý hrudník a svěšená ramena jsou znakem nejistoty, úzkosti.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 317

5.1.2 Psychologie osobnosti vyslychajiciho

S ohledem na povahu zaměstnaní vyslychajiciho je logické klást vyšší nároky na jeho osobnost, než je tomu u jiných osob. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že i vyslychajici je pouze lidská bytost, která má určité charakterové vlastnosti a není bezchybná.

Vyslychajici musí ale samozřejmě mít určité odborné znalosti, které by se měly snoubit s psychologickými dovednostmi, kterých musí umět vyslychajici náležitě používat při výkonu své práce. V knize Čecha⁵⁶ a kolektivu jsou osobnostní charakteristiky, které jsou zásadní pro výkon profese policisty, děleny do tří skupin:

vlastnosti umožňující profesionální výkon policisty – profesionální schopnosti, morální motivy a vlastnosti, volní vlastnosti a psychická připravenost

vlastnosti umožňující úspěšné vedení podřízených – organizátorské schopnosti, vlastnosti vychovatele

vlastnosti umožňující úspěšnou sociální interakci policisty jako služebního a veřejného činitele – odborné policejní zaměření, mravní a právní zralost, intelektuální potenciál a všeobecná kulturní úroveň, interpersonální citlivost a schopnost vcítění, asertivita.

5.1.2.1 Rolová kompetence vyslychajiciho

Vedle přípravy výslechu je pro výslech samotný velmi důležité, jak se vyslychajici zhostí role vyslychajiciho, zejména jsou důležité jeho schopnosti a motivace.

Schopnostmi rozumíme určité vnitřní předpoklady k psychomotorickému výkonu. Tyto schopnosti se vyvíjí na základě vloh. Schopnosti, které určitá osoba převede do praxe, nazýváme dovednosti. *V případě výslechu schopnosti představují mentální připravenost účastníka výslechové interakce prezentovat své kognitivní a emocionální prožitky a řešit problémy, vyplývající z výslechové interakce. Schopnost účastníků výslechové interakce naplnit požadavky aktuální sociální role – tj. shromáždit a zadokumentovat informace relevantní k šetřenému skutku – je podmíněna jejich*

⁵⁶ ČECH, Ján a kol. *Psychológia pre políciu a justíciu*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2005, s. 235

*schopnostmi tyto informace vnímat, zapamatovat si, reprodukovat a fixovat do požadované podoby.*⁵⁷

Motivací je potom síla, která žene vyslychajícího k dosažení cíle výslechu, nutí ho podat u výslechu kvalitní výkon. Ovšem za dodržení zákonných podmínek, vyslychající se nesmí nechat zaslepit např. svou představou, kterou si o vyslychaném udělal.

Stejně jako tomu bylo u vyslychaného, i vyslychající je ovlivněn schopností a ochotou vytvářet podmínky vhodné pro výslech. Rolová kompetence vyslychajícího je ale ve velké míře ovlivněna tím, jak moc bude chtít vyslychající uplatňovat svoji moc a jak bude ochoten naslouchat vyslychanému, být trpělivý a nápomocný při výslechu. Tyto dva protichůdné požadavky, které na sebe sám vyslychající v průběhu výslechu klade, se mohou při výslechu projevit následujícími situacemi.

A) Vyslychající se soustředí na prosazení své moci při minimální akceptaci potřeb vyslychaného

V této situaci jedná vyslychající až strojově, protože jeho jediným cílem je dostat z vyslychaného informace, které potřebuje. Neohlíží se na jeho potřeby, nevnímá okolní dění, je plně soustředěn pouze na svůj úkol. Takové jednání vyslychajícího může vést s vysokou pravděpodobností k zablokování vyslychaného, který ztratí veškerou chuť poskytovat vyslychajícímu, který se chová egocentricky, jakékoliv informace.

B) Vyslychající se soustředí na prosazení své moci a zároveň je ochoten akceptovat potřeby vyslychaného

Oproti první situaci, zde se vyslychající sice zaměřuje hlavně na svůj úkol, ale je zároveň schopen a ochoten vnímat potřeby vyslychaného. Z mého pohledu je toto nejsprávnější přístup ze strany vyslychajícího, protože se nejedná o bezohledný přístup, ale zároveň vyslychající neustupuje ze své cesty a snaží se získat pravdivou a úplnou výpověď. I na vyslychaného bude jistě takový přístup působit přinejmenším neutrálně, rozhodně ne negativně. Vyslychající nebude zbytečně vyslychanému dávat důvod pro neochotu vypovídat.

⁵⁷ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 56

C) Vyslýchající se nesoustředí na potřeby vyslýchaného ani na potřebu prosazení jeho moci

Tento typ vyslýchajícího je dalo by se říct až apatický, neboť nejen že nemá přílišný zájem o vyslýchaného a jeho potřeby, ale tak trochu i rezignoval na svůj vlastní cíl, který je v té době náplní jeho práce. Samozřejmě se může stát, že toto rozpoložení vyslýchajícího je způsobené špatným psychickým nebo fyzickým stavem, ale myslím si, že by vyslýchající měl vyslýchat, pouze pokud je na to 100% připraven a cítí se dobře. Bez toho by se totiž mohlo stát, že veškerý čas strávený takovým výsledkem, bude zbytečný.

D) Vyslýchající se soustředí na potřeby vyslýchaného a potřeba prosazení jeho moci jde do pozadí

Poslední typ vyslýchajícího je velmi empatickou osobou, která staví zájmy všech ostatních nad zájmy své. Pro dobrý pocit vyslýchaného je ochoten upozadit své vlastní zájmy a soustředit se na jeho potřeby. Takový vyslýchající může snáze než jiní navázat skutečný psychologický kontakt s vyslýchaným a vzbudit v něm důvěru. Otázkou ale zůstává, jestli tento typ vyslýchajícího bude schopen včas „probudit“ své zájmy a využít vzniklého vztahu mezi ním a vyslýchaným. Může se totiž stát, že by vyslýchaný zneužil dobrých úmyslů vyslýchajícího a takový výsledek by potom, stejně jako v předchozím případě, neměl příliš velkou hodnotu.

5.2 Psychologie výsledku z pohledu psychoanalýzy

Jak jsem již zmínila v úvodu této kapitoly, jsem přesvědčena o tom, že dobrá znalost psychologie významně zlepšuje schopnost vést kvalitní výsledky. Při svém studiu kriminalistických učebnic jsem se ale nikdy nesetkala s tím, že by některý z autorů zmiňoval jako pomocný prostředek při vedení výsledku znalosti z psychoanalýzy – tedy základní pojmy s ní související. Jedná se přitom o pochopení jednoduchých pojmů, které mohou přispět k rozšíření vnímání osobnosti vyslýchaného a přinést tak další možný pohled na výsledek samotný. Časové nároky na zvládnutí a pochopení tohoto úhlu pohledu jsou velmi malé.

Ráda bych ale zdůraznila, že se nejedná o žádnou novou taktiku výsledku, nebo metodu jak vést výsledky. Cílem mého příspěvku není návrh, aby začali vyslýchající

praktikovat psychoanalýzu na vyslychaných, ale spíše umět se při znalosti některých prvků psychoanalýzy podívat na osobu vyslychaného trochu jinak. Myslím si, že doplnění znalostí vyslychajícího o základy psychoanalýzy může přispět k dalšímu poznání osobnosti jako takové a může zároveň přimět vyslychajícího, aby vedl výslech trochu jinak, možná lépe.

Z pohledu psychoanalýzy je osobnost člověka dělena na id, ego a superego. Id je soubor libého, pudového tzv. libido – to, co dělá libé pocity a tlačí člověka kupředu, trochu s nadsázkou můžeme říci, že je to „to zvíře v nás“. Součástí libida jsou eros – pocit lásky a thanatos – to destruktivní, agresivní, zlostné v nás. Ego je naše realistické já. Superego je soubor mravních a právních norem, které má člověk vštípené ze svého okolí, vzniká výchovou a společenským kontaktem. Superego se ale samozřejmě liší kulturu od kultury a vyvíjí se s časem.

Ego svádí každodenní boj s pudovým id a mravním superegem, které se snaží ovlivnit chování člověka. Pokud bychom nepotlačovali id v nás, bez ohledu na následky bychom činili vše, co bychom zrovna chtěli. Měli bychom hlad? Ukradli bychom si jídlo a najedli se. Chtěli bychom se sexuálně uspokojit? Znásilnili bychom první osobu, kterou bychom potkali. Z tohoto důvodu je součástí naší osobnosti superego, které id v nás krotí. V souvislosti s id by bylo dobré zmínit také pojem sublimace libida – jde o situaci, kdy nepříjemné nutkání vyvolané id je potlačeno a přeměněno do nějaké činnosti, kterou společnost nepovažuje za nepřijatelnou – místo znásilnění napíše daná osoba např. báseň. Pokud ale k sublimaci nedojde, řídí se člověk svým idem. Zločin je tedy vlastně nezákonnou nedokonalou sublimací libida.

Znalost výše zmíněného může přispět k odkrytí osobnosti vyslychaného a vyslychající tak může lépe cílit své dotazy.

V souvislosti s Freudem bych ještě ráda zmínila vliv tzv. Oidipova a Elektrina komplexu na osobnost vyslychaného.

Freud označil problematiku milostného vztahu syna a matky Oidipovský nebo též Oidipův komplex podle známého antického příběhu o Oidipovi, kterému bylo předpovězeno, že zavraždí svého otce a zamiluje se do své matky. Samotný komplex se ale samozřejmě, pokud nepočítáme patologické případy, neprojevuje vysloveným milostným vztahem matky a syna, ale projevuje se v různých situacích. Má vliv na vytváření osobnosti už u malého dítěte a i jako dospělý není člověk zcela schopen se od

komplexu oprostít. Ráda bych zdůraznila, že jevy, kterými je komplex doprovázen, se odehrávají v drtivé většině případů uvnitř člověka, např. pocit nedostatečného nebo špatného uplatnění, neschopnost využít své znalosti, atp. Analogický vztah otce a dcery byl pojmenován Elektřin komplex. Bystrému vyslychajícímu by neměla uniknout případná fixace vyslychané osoby na matku nebo na otce a měl by umět z takové situace vyvodit závěr a dále s takovou informací pracovat, zejména ve fázi formování psychologického kontaktu mezi ním a vyslychanou osobou.

Pro výslech je velmi podstatná podmnožina psychoanalýzy, fenomén tzv. chybných úkonů.

Mezi chybné úkony řadíme například přerěknutí, chyby v psaní a mylné čtení. K chybným úkonům dochází mnohem častěji u osob, které jsou unavené, nebo nějakým způsobem emočně ovlivněné – což bývá u výslechu poměrně časté – nebo prostě jen nervózní. Někdy takovým chybným úkonům ani nevěnujeme pozornost, ale je zcela jistě zajímavé „zjišťovat, proč se člověk přerěkne právě tímto způsobem a žádným jiným; můžeme zaměřit svoji pozornost na to, co při přerěknutí vychází najevo.“⁵⁸ Příkladem takového přerěknutí, u něhož je třeba zkoumat ne to, co osoba řekla, ale to, co chtěla říct, je (A = vyslychající, B = vyslychaný):

A: A vy jste ji nějak napomínal?

B: Já? Ona si přece může dělat, co chce.

Toto přerěknutí v překladu znamená, že si může dělat, co chce, ale ona nemá co něco chtít. Místo ní chce vyslychaný. Toto je typický příklad přerěknutí, které samo vyslychajícímu prozradí svůj smysl. Vedle takovýchto přerěknutí ale existují podle Freuda přerěknutí, která na první pohled působí jako zkomoleniny. Při pečlivém pozorování ale zjistíme, že tomu tak není. Příkladem za všechny je situace, kdy by vyslychaný při výslechu vyslychajícímu sdělil, že se do kanceláře vracel, protože „vysvinstly najevo nějaké nové skutečnosti“. Jen těžko si lze představit, že by o těchto skutečnostech smýšlel vyslychaný dobře. Je pravděpodobné, že pokud by se vyslychající na tuto část výpovědi zaměřil, vyslychaný by mu potvrdil, že se jedná o „svinstva“. Podle mého názoru může tedy i zaměření se na chybné úkony přispět

⁵⁸ FREUD, Sigmund. *Přednášky k úvodu do psychoanalýzy*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1991, s. 26

k odhalení různých skutečností, na které se může vyslyšající v dalším průběhu výslechu zaměřit.

5.3 Psychologie výslechu z pohledu transakční analýzy

Výtěžnost výslechu může být zvýšena také, pokud by vyslyšající znal základní problematiku transakční analýzy a her, které s transakcí mezi lidmi souvisí.

Pokud jde o pojem transakční analýza, již v první kapitole mé práce jsem psala, že jejím zakladatelem je Eric Berne, docent kalifornské lékařské fakulty, který přednášel sociální psychiatrii.

Když se někde ve společnosti setkají 2 a více lidí, je jen otázkou času, kdy mezi nimi dojde k nějaké transakci, tedy k situaci, kdy jeden dá druhému na vědomí, že si všiml jeho přítomnosti a druhý na jeho podnět nějakým způsobem reaguje. Samotný pojem transakční analýza neznámá vlastně nic jiného než rozbor určité komunikace mezi lidmi, tzv. transakce, z hlediska toho, jaký stav ego tuto transakci vyvolal a jaký stav ego na ni zareagoval. Pojem stav ega už jsem částečně vysvětlila v první kapitole, nicméně pro pořádek zopakují, že transakční analýza rozeznává 3 stavy ego:

- extero-psychický – stav, který je odrazem stavů ego rodičů – nositelem je rodič, zjednodušeně je tedy nazýván pojmem rodič
- neopsychický – usiluje o objektivní hodnocení skutečnosti – nositelem je dospělý, setkáme se tedy v literatuře s označením tohoto stavu pojmem dospělý
- archeopsychický – stav, který představuje pozůstatky z minulosti, stále aktivní „já“, které bylo zafixováno v raném dětství, proto se vžil zjednodušené pojmenování tohoto stavu ego jako dítě

„Stavy ego jsou normální fyziologické jevy...výsledky činnosti mozku, jako organizátora duševního života jsou uspořádány a ukládány ve formě příslušných stavů ego.“⁵⁹ Zjednodušeně lze říci, že všechny tři stavy ego tvoří osobnost člověka, pokud jde o jeho běžnou každodenní komunikaci a jsou tedy pro něho velmi důležité. „Každý jednotlivý člen společenského seskupení může projevit v kterémkoliv daném okamžiku rodičovský, dospělý nebo dětský stav ego a zároveň je schopen s různou mírou

⁵⁹ BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 2. vyd. Litvínov: Dialog, 1992, s. 26

pohotovosti přecházet z jednoho stavu ego do druhého. ⁶⁰Protože každá lidská bytost má rodiče, má také každý člověk souhrn stavů ego, které jsou vlastně reprodukcí těch stavů ego rodičů, které on vnímal, a které se v důsledku nastalé situace mohou bez vůle člověka oživit. Stejně tak každý člověk musí z důvodu nutnosti vlastního přežití a potřeby komunikace se světem používat dospělý stav ego. A konečně každý má v sobě kus dítěte, tedy každý člověk má zafixované určité střípky minulosti, které se mohou za určitých okolností oživit, a v ten moment člověk jedná pod vlivem stavu ego dítě. Tolik tedy obecně k jednotlivým stavům ego, se kterými budu na dalších stránkách pracovat.

Aby byl výslech kvalitní, je dobré, aby vyslychající nejen naprosto pečlivě vlastními smysly vnímal, co přesně mu vyslychaný sděluje, ale je nutné, aby uměl i tzv. číst mezi řádky, tedy aby se uměl na celou věc podívat i z psychologického hlediska, aby uměl rozpoznat, do jaké role má vyslychaný tendenci se stylizovat. K tomuto může přispět trochu hlubší znalost toho, jak může probíhat transakce mezi dvěma osobami.

Nejjednodušší je transakce mezi dvěma dospělými, či mezi dítětem a rodičem. *Obě tyto transakce jsou doplňkové (obrázek 2a a 2b), to znamená, že vyvolaná reakce je správná a očekávaná a že probíhá v mezích zdravých lidských vztahů.* ⁶¹ Tento typ transakcí má hladký průběh, dokud zůstanou transakcemi doplňkovými. Pokud se jejich charakter nezmění, mohou probíhat teoreticky neomezeně dlouho.

Příklad transakce dospělý – dospělý (vyslychající = A, vyslychaný = B):

A: Vaše zaměstnání?

B: Pracuji jako učitel na základní škole.

A: A jaká je Vaše aprobace?

B: Zeměpis a dějepis.

A: Povězte nám tedy něco blíže k tomu, jak se oběť chovala ten den, kdy jste ji viděl naposledy?

B: Samozřejmě...

Příklad transakce rodič – dítě (vyslychající = A, vyslychaný = B):

A: A co jste tam v tu chvíli dělal?

B: Co bych tam dělal, prostě jsem si šel ještě něco zařídit, to je zakázané nebo co?

A: Není, ale běžně se tam lidi v tuto dobu nevyskytují. A tam jste tedy uviděl oběť, jak leží v kaluži krve?

⁶⁰ BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 2. vyd. Litvínov: Dialog, 1992, s. 22 a 23

⁶¹ tamtéž s. 28

B: Jo, ale bál sem se tam jít, komu by se taky chtělo.

A: Takže jste se nešel podívat, jestli dýchá?

B: Říkám, že jsem se bál.

A: Vás nenapadlo, že by potřebovala pomoc?

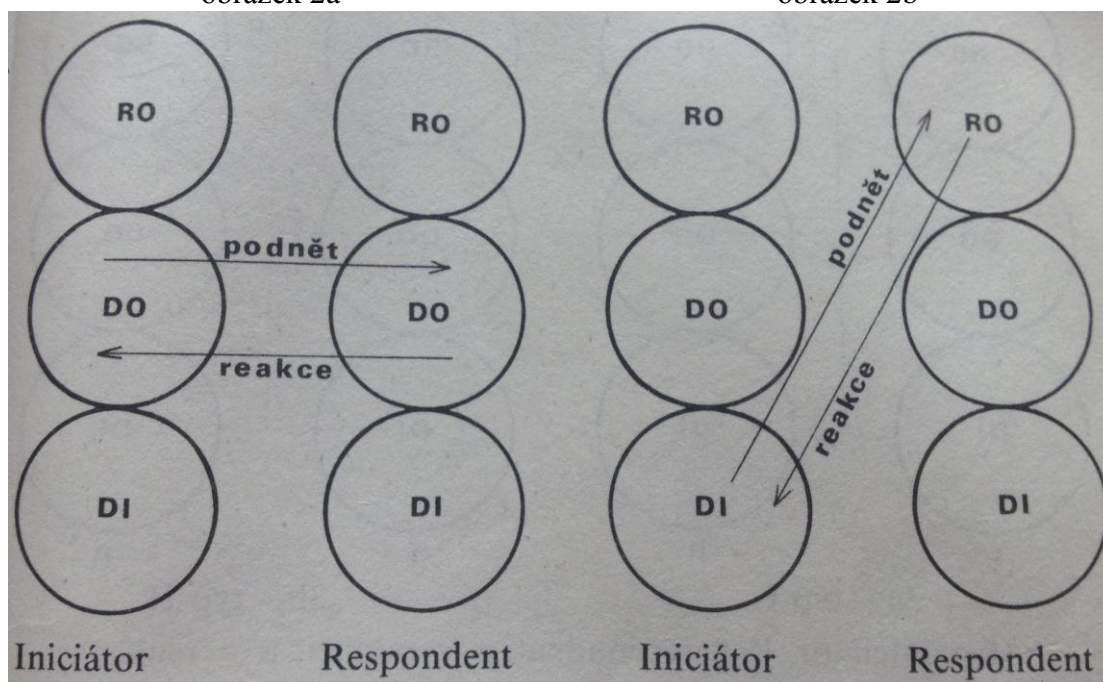
B: Ale napadlo, ale byl jsem tam sám a já nejsem žádný doktor.

A: Takže jste ji tam nechal jen tak ležet a prostě jste odešel?

B: Já nechtěl, vím, že se to nemá....

obrázek 2a⁶²

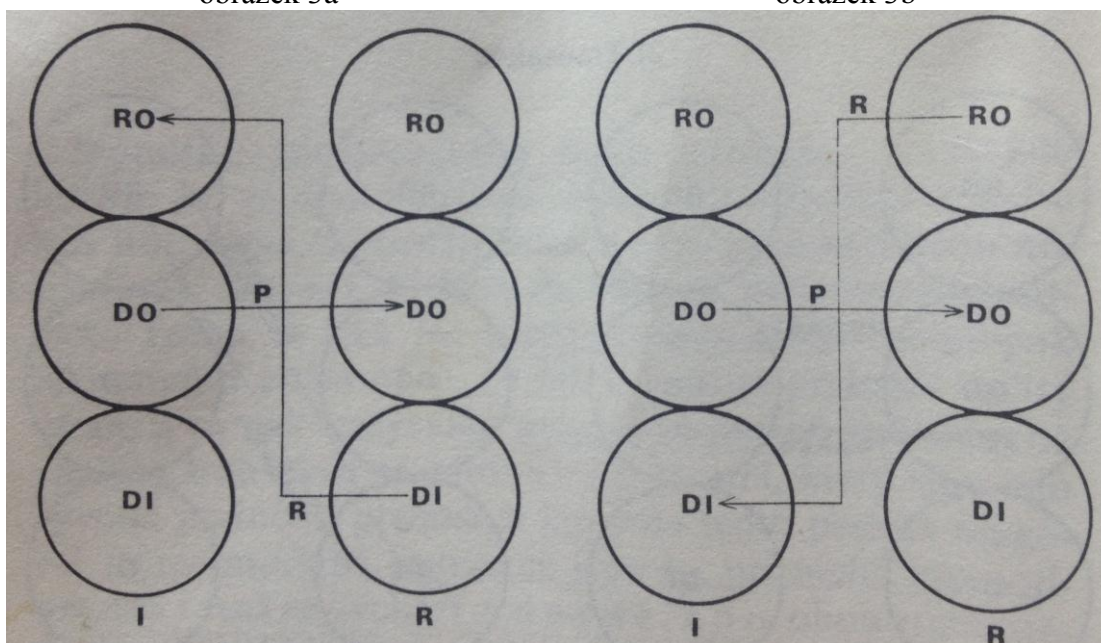
obrázek 2b⁶³

Pokud ovšem dojde k tzv. křížové transakci, je velmi pravděpodobné, že bude záhy přerušena. Začátkem takové transakce bývá většinou podnět na úrovni dospělý-dospělý, na který by správně měla navazovat reakce respondenta zachovávající úroveň dospělý – dospělý. Bohužel velmi často dochází k emotivní reakci na úrovni dítě-rodíč. Takové transakce se však, jak můžeme vidět na obrázku 3a kříží. Může dojít i ke křížové transakci dle obrázku 3b, kdy iniciátor dává podnět na úrovni dospělý – dospělý a respondent mu jeho záměr zkříží, protože reaguje na úrovni rodič – dítě. Tato situace je často využívána při terapeutických sezeních, jde o tzv. protipřenosovou reakci. V mezilidské komunikaci se vyskytují ale i složitější transakce, mezi ně můžeme zařadit tzv. druhotnou transakci, v níž se projevují zároveň více než dva stavy ego.

⁶² BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 2. vyd. Litvínov: Dialog, 1992, s. 29

⁶³ tamtéž

obrázek 3a⁶⁴obrázek 3b⁶⁵

Pro ilustraci uvedu příklad křížové transakce (vyslýchající = A, vyslýcháný = B):

A: Máte představu, kolik těch mužů tam mohlo být?

B: Představu? Jsem snad Einstein? Víte, jakej jsem měl strach? Netuším!

A: Máte představu, kolik těch mužů tam mohlo být?

B: Představu? Vím to naprosto přesně, nejsem žádné malé dítě.

5.3.1 Hry

Pro účely výslechu by mohlo být přínosné rozklíčovat, pod vlivem jakého stavu ego vyslýcháný reaguje a té situace využít k získání úplné a hlavně pravdivé výpovědi. Rozpoznání stavu ego je ale pouhým základem, skutečně klíčovým je následné rozehrání tzv. her, kdy je možné při správné reakci získat od zjevně nespolupracujícího vyslýcháného uspokojivou odpověď.

Eric Berne došel k závěru, že lidská transakce probíhá prostřednictvím her. *Hra je souvislý sled doplňkových transakcí, jež směřují k jasně definovanému, předem známému výsledku.*⁶⁶ Ráda bych přiblížila některé typy her, které jsou aplikovatelné na výslechovou situaci.

⁶⁴ BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 2. vyd. Litvínov: Dialog, 1992, s. 30

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ tamtéž, s. 48

Budižkničemu

Tato hra má základ v depresivním postoji osoby, která jakoby říká: „Jsem si vědom/a toho, že jsem hloupý/á a proto Vás, vyslychající, prosím – vystřelte si ze mě!“ Osoba vyslychaná, která hraje s vyslychajícím tuto hru, se snaží docílit toho, aby ji vyslychající skutečně za hlupáka označil nebo na jeho jednání reagoval tak, jako by vyslychaný byl skutečně budižkničemu. Vyslychaný se chová jako šašek, ale nepředstírá, že jde o legraci. Naopak chce, aby jeho chování bral vyslychající vážně jako důsledek jeho skutečné neschopnosti a hlouposti. Vyslychaný je od mala zvyklý z této jeho hry těžit maximum, protože ví, že nemusí pracovat, neboť všichni okolo jsou si vědomi jeho hlouposti a tak na něho nekladou tak velké nároky, jako kdyby hloupý nebyl. Je si vědom toho, že pokud zůstane hloupý, lidé s ním budou spokojeni, a tedy i vyslychající si o něm bude myslet, že takhle hloupá osoba se rozhodně nemohla podílet na něčem, co se mu klade za vinu, nebo nemůže vědět ani vypovídat o skutku, který se stal. Pokud by ale došlo k nějakému zvratu, jako např. vzetí do vazby, a vyslychaný by zjistil, že situace je skutečně vážná a je nutné se z ní vymanit, ukázalo by se, že vlastně není tak hloupý, jak celou dobu prezentoval.

Tzv. antitezí této hry, tedy postupem, který zabrání vyslychanému rozehrát jeho hru Budižkničemu, je nenahrávat mu, nesmát se jeho neschopnosti, nesnažit se útočit na jeho hloupost. Pokud se vyslychající bude chovat zdrženlivě, pak se dost pravděpodobně setká s hněvem vyslychaného, protože se mu nebude chtít smát, ohrozí tak jeho pozici hlupáka, která mu celý život přinášela jen pozitiva, a bude mu kazit jeho hru. Vzhledem k tomu, že tuto hru mají tendenci hrát hlavně lidé s určitým druhem psychóz, po hněvu na vyslychajícího bude následovat hněv na všechny osoby, které se mu doposud vysmívaly, vyslychaný pochopí, že vyslychající je osoba, které může plně důvěřovat, protože on jediný jednal vůči němu správně, neponižoval ho a tak bude ochoten sdělit vyslychajícímu informace, které měl v plánu nechat si pro sebe – protože on je přece hloupý a nic nemůže vědět.

Nemá smysl přesvědčovat vyslychaného, že ve skutečnosti není hloupý, ani omezený, možná, že jeho inteligence přece jen trochu omezená je a on to ví, není tedy třeba mu připomínat skutečnost, která mohla být prvním spouštěčem k rozehrání jeho hry.

Protéza

Ve hře protéza nejde vyslychanému o nic jiného, než o to sdělit vyslychajícímu: „Co byste čekal od člověka, který není způsobilý k právním úkonům? Myslíte si, že je snadné se ovládat a nezabíjet lidi?“ Právě ona nezpůsobilost je pro něho jakousi protérou. Tento člověk není schopen najít si zaměstnání, protože je přesvědčen o své vlastní nesvéprávnosti, v jejímž důsledku by přece nemohl žádnou práci odvést pořádně. Stejně se může chovat i vyslychaný, který je zase přesvědčen o obecné „ideologické nezpůsobilosti“, tedy ve smyslu: „Co můžete čekat od někoho, kdo žije v takové společnosti, jako je ta naše?“ Takových a dalších záminek může být celá řada – pochází z rozvrácené rodiny, má slabé nervy, je alkoholik, atp. Všechny tyto protéry pak vyslychaný používá jako omluvu pro své nezákonné jednání a pokud je vzdělaný, snadno si najde záminku pro podporu svých tvrzení.

Antiteze je možná jednak z rodičovského stanoviska vyslychajícího i ze stanoviska dospělého. Jako „dobrý“ rodič může vyslychající uznat záminku vyslychaného s tím, že pokud je skutečně nemocný a v důsledku toho nesvéprávný, pak zřejmě nebude odpovědný za své činy. Nebo se může zachovat jako „zlý“ rodič a začít vyslychanému vysvětlovat, proč to, co mu tvrdí, nemůže být pravda. Vyslychaný ale čeká na tento okamžik a má na jednotlivé námitky vyslychajícího připravené pádné vyvracující argumenty. Proto si myslím, že nejvhodnější pro výslechovou situaci je reagovat jako dospělý a na otázku: „Co byste čekal od duševně nemocného člověka?“ odpovědět: „Já od Vás nečekám nic. Otázkou ale je, co očekáváte Vy sám od sebe? Tohle je skutečně to, co chcete dělat?“

5.4 Další psychologické metody

Vedle výše zmíněné psychoanalýzy a transakční analýzy poskytuje psychologie celou řadu dalších velmi zajímavých nástrojů, které lze užít při výslechu. Vzhledem k rozmanitosti a velkému množství těchto nástrojů uvedu dva, které by z mého pohledu mohly být velmi užitečné.

5.4.1 Teorie zaměřenosti, tzv. Ustanovka

Autorem této teorie je Dimitrij Nikolajevič Uznadze, gruzínský psycholog, zakladatel laboratoře experimentální psychologie na univerzitě v Tbilisi. Pojem

ustanovka byl vytvořen na základě mnohých experimentů. Jedná se o psychický stav, který směřuje jednání jedince určitým směrem, k jasnému cíli. Má velký vliv na motivaci subjektu.

D. N. Uznadze definoval zaměřenost jako celostní stav subjektu determinující obsahy jeho vědomí a orientující jej na určitou aktivitu. Zjednodušeně řečeno existuje potřeba, ať už vědomá či nevědomá, a daná osoba má zároveň možnost jejího bezprostředního uspokojení. Příkladem je situace, kdy se muž vrací z dlouhé služební cesty, je unavený, ale stále pozorný, protože ví, jaká rizika mu po cestě hrozí. Těší se, až konečně dorazí domů, sedne si ke stolu a nají se. Když konečně dorazí téměř k domu, tak ve vlastní ulici, která je mu dobře známá, nabourá do pouličního osvětlení. Je to tak proto, že aniž by si to uvědomil, tak tím, že vjel do ulice, kde bydlí, si navodil pocit, že už je vlastně doma, uvolnil se, přestal dávat pozor a naboural.

Při výslechové situace lze využít ustanovky tak, že vyslýchající vyvolá ve vyslýchaném, který byl celou dobu velmi nervózní a ve stresu, pocit, že výslech už končí – začne si skládat věci, zvedne se, zastrčí židli – čímž dojde u vyslýchaného k uvolnění, přestane se kontrolovat, protože bude mít pocit, že už to není nutné, že už má výslech za sebou, a v tento moment se vyslýchající zeptá ještě na nějakou velmi důležitou otázku. Lze předpokládat, že vyslýchaný odpoví pravdivě, nebo se minimálně zasekne a třeba prozradí něco, co neměl v úmyslu vyslýchajícímu vůbec sdělit.

5.4.2 Parataktická distorze

Americký psycholog Harry Stack Sullivan se zabýval interpersonální psychoanalýzou a definoval mimo jiné pojem parataktická distorze. Jde o situaci, kdy osoba generalizuje své dětské zkušenosti z interpersonálních vztahů do vztahů současných. Ve vztahu k jiné osobě, například vyslýchajícímu, může zažít zkušenost novou, zbavit se úzkosti a dosáhnout pocitu bezpečí.

Jinými slovy se dá říci, že parataktická distorze je nevědomé přenášení vzorců chování z osoby nám blízké/známé, na osobu, která nám ji připomíná. Při přípravě výslechu prochází vyslýchající veškeré materiály o vyslýchaném, kde se může například dozvědět, že se jedná o osobu, která žila celý život s dědečkem, protože rodiče zemřeli, když byla ještě dítě. Dědeček byl vášnivý rybář a vyslýchaná osoba ho ráda k rybníku doprovázela. Těchto informací může vyslýchající využít a navodit tak u vyslýchaného

pocit, jako kdyby vlastně mluvil se svým dědou. V důsledku toho se může vyslýchaný otevřít, zklidní se a sdělí vyslychajícímu vše, co o dané skutečnosti ví.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala taktikou výslechu, tedy procesem, kdy vyslýchající zvolí určitý postup, který mu má pomoci dobrat se cíle výslechu – pravdivé a úplné výpovědi. Zaměřila jsem se nejen na právní úpravu, ale také na přípravu výslechu a jeho jednotlivá stádia.

Základem práce je ovšem psychologie výslechu, kde jsem se snažila připomenout nebo přiblížit základní typologie osobností, podívat se na osobu vyslýchaného a vyslýchajícího z hlediska jejich rolové kompetence při výslechu.

V posledních třech kapitolách jsem se snažila rozšířit všeobecně známé a používané nástroje výslechu o poznatky psychologie, které při minimální časové investici mohou přinést až ohromující výsledky. Nejedná se ale rozhodně o novou taktiku výslechu, nebo o něco, co by v psychologii nebylo obecně známé. Jde o užití poznatků z psychoanalýzy a transakční analýzy pro potřeby výslechové situace.

Důvodem mého zaměření na psychologii výslechu je fakt, že podle mého názoru je znalost psychologie při výslechu takovou *conditio sine qua non*, tedy řečeno slovy filosofa Boethia „podmínkou bez které nelze...“. Podmínkou, bez které lze vést výslech, ale podmínkou, bez které nelze vést výslech, který bude kvalitní a poskytne vyslýchajícímu z kriminalistického hlediska relevantní informace.

Pevně věřím, že si čtenář z mé práce odnese přehled o tom, co všechno výslech a jeho taktika obnáší a že se bude v budoucnu dívat na výslech i obyčejnou komunikaci mezi lidmi poněkud jinýma očima a třeba i obohacen o poznatky z psychologie.

Seznam zkratk

StPO Strafrechtsordnung z 12. září 1950

TŘ zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudní (trestní řád)

Seznam použité literatury a pramenů

Monografické publikace

- BARTOŇOVÁ, Milada; BAŠNÝ, Zdeněk; MERHAUT, Boris; SKARNITZL, Rudolf. *Jóga od staré Indie k dnešku*. Praha: Avicenum, 1971
- BERNE, Eric. *Jak si lidé hrají*. 2. vyd. Litvínov: Dialog, 1992, ISBN 80-85194-52-X
- BERNE, Eric. *Transactional Analysis in Psychotherapy*. London: Souvenir Press, 1975, ISBN 0-345-33836-7
- BLATNÝ, Marek a kolektiv. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3434-7
- BOUKAOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Praha: Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012, ISBN 978-80-7308-409-7
- CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-247-4033-1
- ČECH, Ján a kol. *Psychológia pre policíu a justíciu*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2005, ISBN 80-89034-91-8
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-213-4
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998, ISBN 80-85858-70-3
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, ISBN 80-86898-73-3
- FREUD, Sigmund. *Přednášky k úvodu do psychoanalýzy*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1991, ISBN 80-201-0224-8
- GILLERNOVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 978-80-8054-420-1
- HEJDA, Jan a kolektiv. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. Praha: Oeconomica, 2007, ISBN 978-80-245-1163-4

- KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM, 2000, ISBN 80-7204-156-8
- KONRÁD, Zdeněk; NĚMEC, Miroslav; NOVOTNÝ, František. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Praha: PA ČR, 2008, ISBN 978-80-7251-294-2
- MATIÁŠEK, Jan; SOUKUP, Jaroslav; BÁRTA, Bohumil. *Psychologie a výslechová praxe*. Praha: Orbis, 1968
- MATOCHOVÁ, Jana. *Psychologie práva – speciální část*. Ostrava: VŠ Báňská, 2008, ISBN 978-80-248-1929-7
- MUSIL, Jan a kolektiv. *Kriminalistika*. Učebnice pro studující práv. Praha: Naše Vojsko, 1990, ISBN 80-206-0094-9
- MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHNÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přeprac. a dop. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-878-9
- MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva*. C. H. Beck, Praha 1999, ISBN 80-7179-216-0
- MUSIL, Jan; KRATOCHVÍL, Vladimír; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-572-8
- NĚMEC, Miroslav a kolektiv. *Kriminalistická dokumentace*. Praha: PA ČR, 2009, ISBN 978-80-7251-307-9
- NĚMEC, Miroslav a kolektiv. *Kriminalistická taktika*. Praha: PA ČR, 1995, ISBN 80-85981-01-7
- OSECKÁ, Lída. *Typologie v psychologii*. Praha: Academia, 2001, ISBN 80-200-0854-3
- PFEIFFER, Gerd. *Starfprozeßordnung und Gerichtsverfassungsgesetz, Kommentar*. 4. Auflage. München: C. H. Beck, 2002, ISBN 978-3-406-48987-7
- PORADA, Viktor a kolektiv. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, ISBN 978-80-7380-038-3
- PROTIVINSKÝ, Miroslav; KLVANA, Karel. *Základy kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2007, ISBN 978-80-86795-50-8
- PROTIVINSKÝ, Miroslav; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: SPN, 1978

- PROTIVINSKÝ, Miroslav; MUSIL, Jan; PRERAD, Vladimír. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. Praha: SPN, 1987
- SEELIG, E. *Die Ergebnisse und Problemstellungen der Aussageforschung, Ergebnisse der gesamten Medizin*. sv. 13
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-153-3
- STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická taktika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-095-6
- STRAUS, Jiří; VAVERA, František. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-258-5
- STRAUS, Jiří; NĚMEC, Miroslav et al. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-214-1
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář, I. díl, 6. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-043-0
- ŠTIKAR, J. et al. *Základy psychologie práce a organizace*. Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-091-2
- WEILERT, Katarina. *Grundlagen und Grenzen des Folterverbotes in verschiedenen Rechtskreisen*. Heidelberg: Springer, 2009, ISBN 978-3540877479

Odborné články

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Základy psychologie výslechu*. Kriminalistický sborník, 2000, roč. 45, č. 3
- KONRÁD, Zdeněk. *Vysvětlení – zvláštní druh výslechu?* Časopis Kriminalistika, č. 4/1999
- KONRÁD, Zdeněk; PIKNA, Bohumil. *K některým problémům taktiky výslechu v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti*. Československá kriminalistika, č. 4/1978

Právní předpisy

- Police and Criminal Evidence Act 1984 current version

- Strafprozeßordnung z 12. září 1950
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
- zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů

Internetové zdroje

- cs.wikipedia.org
- <http://www.psychoterapie.psychoweb.cz/psychoterapie/transakcni-analyza>

Soudní rozhodnutí

- rozsudek Nejvyššího soudu R 49/1968-II

Jiné zdroje

- přednášky z povinně volitelného předmětu Soudní psychologie, zimní semestr 2011, právnická fakulta UK

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá taktikou výslechu, procesem, kdy vyslýchající zvolí určitý postup, který mu má pomoci dobrat se cíle výslechu – pravdivé a úplné výpovědi. Celá práce je rozdělena do pěti kapitol, které se ještě dále člení na jednotlivé podkapitoly.

Úvodní kapitola je věnována vysvětlení základních pojmů, které jsou pro celou práci klíčové a bez jejichž pochopení není možné práci docenit.

Druhá kapitola poskytuje čtenáři přehled současné platné české právní úpravy v trestním řádu, srovnaném s německou platnou právní úpravou a s právní úpravou, která byla na českém území platná od roku 1873.

Ve třetí kapitole jsem se zabývala přípravou výslechu, tedy analytickou a syntetickou fází, a jejich vzájemnou provázaností, ale i nestejným názorem různých autorů, pokud jde o problematiku rozdělení přípravy výslechu na etapu obsahovou a organizačně-materiální.

Ve čtvrté kapitole jsou popsány jednotlivé fáze výslechu, tedy úvod, monolog a dialog, podle kterých jsou pojmenovány jednotlivé podkapitoly. V podkapitole dialog potom přibližují jednotlivé taktiky výslechu, jako je například psychologické působení na živě vypovídající osobu. V této kapitole se věnuji také dokumentaci průběhu a výsledků výslechu.

Poslední, tedy pátá kapitola, je těžištěm diplomové práce, a pojednává o psychologii výslechu. Podkapitolami jsou potom psychologie osobnosti s nejznámějšími typologiemi osobností, psychologie vyslýchaného, včetně jeho rolové kompetence při výslechu, psychologie osobnosti vyslýchajícího a jeho rolová kompetence.

Samotný závěr práce je potom tvořen třemi podkapitolami, které nejsou v oblasti psychologie žádné novum, nicméně s jejich spojením s výslechem jsem se zatím neseetkala. Jedná se o psychologii výslechu z pohledu psychoanalýzy, transakční analýzy a tzv. teorii zaměřenosti.

Summary

The subject-matter of my thesis is interrogation tactics, i.e. a process when an interrogator chooses a specific method which should help him to reach the goal of the interrogation – true and full testimony. The whole thesis is divided into five chapters that are again divided into sections.

The introduction chapter describes the basic terms which are crucial for understanding and appreciation of the thesis.

Second chapter gives reader an overview on Czech current effective regulation in Criminal Code compared with German current effective regulation and with regulation which was effective on Czech territory in 1873.

In the third chapter I dealt with preparing of an interrogation, i.e. analytical a synthesis part, their mutual cohesion and also with different opinions of authors' regarding the problematic whether to divide the preparing of interrogation into phases or not.

There are described particular phases of interrogation, in the fourth part that is an introduction, a monologue and a dialog. Each part is described in particular section. In section called dialog I have tried to describe each interrogation tactic, e.g. psychological influence on somebody who is lying. In the end of this chapter I also describe documentation about the process and about results of an interrogation.

The least, fifth, chapter is the focal point of my thesis. It is about psychology of interrogation. Sections of this chapter are psychology of an individual with overview of the most famous typologies of individuals, psychology of interrogated person including his/her role competence during an interrogation, psychology of interrogating person and his/her role competence.

The end itself is divided into three sections, which are no news in psychology but I did not come across any article that would link the together with interrogation. It is psychology of interrogation from the psychoanalysis point of view, psychology of interrogation from the transactional analysis point of view and the theory of directivity.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS:

taktika výslechu / interrogation tactics

psychologie výslechu / psychology of interrogation

transakční analýza / transactional analysis